

Finanțarea studiilor doctorale în România

prof. univ. dr. ing. Radu DAMIAN

Gabriela JITARU

Cristina MOISE

CNFIS

UEFISCSU

UEFISCSU

Proiect finanțat de
UNIONEA EUROPEANĂ

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

NAȚIONALA AGENȚIE DE
ASIGURARE A CALITĂȚII ÎN
EDUCAȚIEA SUPERIOARĂ

NAȚIONALA AGENȚIE DE
CERCETARE ȘI INOVAȚIE

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

UNIVERSITATEA DE
ECONOMIE ȘI BUSINESS
BUCUREȘTI

Lista autorilor și contributorilor

prof. univ. dr. ing. Radu DAMIAN
Gabriela JITARU
Cristina MOISE

CNFIS

UEFISCSU

UEFISCSU

Handwritten signatures in blue ink, including a large signature at the top and two smaller ones below it.

1 Tradiție și rădăcini istorice, referințe generale cu impact asupra finanțării

1.1 Perioada anterioară anului 1990 (1964-1990)

Înainte de 1989, studiile de doctorat se desfășurau, în general, în regim „fără frecvență”. Totodată doctoratul era considerat mai mult o formă de consacrare, vârsta doctoranzilor fiind mult mai mare decât cea a doctoranzilor din prezent, uneori cerându-se chiar și o experiență în producție

În general, doctoranzii erau cercetători, asistenți sau lectori universitari, iar finanțarea doctorandului și a unor categorii însemnate de cheltuieli legate de elaborarea și redactarea lucrării de doctorat se făcea din veniturile doctorandului (salariu). Marea majoritate a doctoranzilor nu primeau o bursă specială dacă urmau studiile doctorale în țară. Cea de-a doua categorie era formată din persoane angajate „în producție”, cu experiență profesională pe care căutau să o valorifice. De cele mai multe ori, scopul pentru care o persoană se înscria la doctorat era, în primul caz, o condiție de promovare în cercetare și/sau în învățământul superior iar în cel de-al doilea caz dorința de a obține o anumită consacrare profesională sau chiar o reflectare a titlului de doctor asupra unei poziții în societate.

Activitatea de coordonare a studiilor de doctorat se echivala, în învățământul superior, cu un număr de ore în norma didactică, conducătorii de doctorat fiind atât profesori (în cazul universităților) cât și cercetători științifici de gradul 1 (CS1), în cazul institutelor de cercetare.

Se pot identifica două perioade de timp care au caracterizat în mod diferit perioada de dinainte de 1989 menționată:

- a) **perioada anterioară anilor 1973/1974**, în care a fost percepută o oarecare „destindere” la nivelul societății și implicit a cadrului privind studiile de doctorat

Elemente generale:

- Cheltuielile curente implicate de pregătirea tezei de doctorat (utilizare aparatură/echipamente, consumabile etc.) nu puteau fi acoperite explicit de universitate, fiind necesară identificarea unor soluții suplimentare (contracte de cercetare, încadrarea la alte categorii de cheltuieli etc.).

Pentru aparatura performantă, problema achiziției din import era practic imposibil de rezolvat sau dura prea mult, procedura de cumpărare fiind destul de greoaie. Erau eligibile preponderent echipamentele produse în țară, în timp ce pentru cele din import trebuiau să fie întocmite fișe de import, iar procedura de achiziție era consumatoare de timp și implicare, care nu era însă o condiție suficientă.

- Accesul la documentația internațională se făcea, majoritar, prin relații personale, iar participările internaționale erau extrem de rare și, în general, nesuținute din punct de vedere financiar.
- Publicarea în reviste științifice internaționale necesita, în plus față de finanțare, parcurgerea unor proceduri administrative destul de complexe. Practic aceasta era chiar descurajată, devenind aproape imposibilă, publicarea de articole în cadrul unor astfel de reviste realizându-se contra cost. Putem spune că a existat o subfinanțare știută de toți, o subfinanțare cronică, ce a împiedicat schimbul de informații, existând totuși diferențe în funcție de domeniu, de specificul acestuia și de modul în care specialiștii români se implicau personal.
- Bursele de studiu se acordau, în general, pentru un număr relativ mic de doctoranzi români care urmau studiile în străinătate, fiind oferite fie de universitățile primitoare, fie de către alte structuri (institute de cercetare, sponsorizări etc.).

Observație: Acest stadiu în străinătate era considerat fie concediu fără salariu, dacă perioada era de trei luni, sau se acoperea circa 20% din salariu, dacă perioada era cuprinsă între 3 luni și 12 luni)

b) **perioada după 1973/74** a fost marcată de și mai multe restricții și lipsă de finanțare

Elemente generale:

- Înscrierile la doctorat erau condiționate, pentru multe domenii, în special cele socio-umane, de statutul politic al candidatului, cu aprobare de la partid. Achiziționarea de material documentar din străinătate (abonamentele instituțiilor de învățământ superior la reviste, etc.) a fost oprită iar participarea la congrese internaționale și mai mult descurajată.
- Publicarea științifică în străinătate a devenit aproape imposibilă, restricționându-se și importul de cărți de specialitate. Cu toate aceste

inconveniențe, constrângeri generale și subfinanțare, se poate spune că s-a indus și o reacție cu efecte pozitive, fiind stimulată inventivitatea și creativitatea doctoranzilor și a colectivelor de cercetare în care aceștia lucrau, în special pentru rezolvarea unor probleme ale industriei, care a început treptat să nu mai beneficieze nici de importuri de completare cu echipamente moderne din punct de vedere tehnologic.

Concluzii

Înainte de 1990 finanțarea doctoratului nu a constituit o prioritate.

Cu excepția unor burse de doctorat, care erau plătite de guvernul României, sau alte burse care permiteau mobilitățile în străinătate, nu a existat o preocupare specială pentru învățământul de doctorat, universitățile nu se implicau în acoperirea cheltuielilor, în special a mobilităților spre exterior, doctoratul fiind considerat mai mult o „chestiune personală”.

În instituțiile de cercetare, situația finanțării studiilor doctorale a fost ceva mai bună, fiind integrată în finanțarea instituțională. Studiile de doctorat din universități erau mai puțin susținute din punct de vedere financiar.

Deoarece studiile doctorale erau privite mai mult ca o chestiune personală și o formă de consacrare, este greu de estimat cât era nivelul de finanțare a doctoratului din universități. Se poate concluziona faptul că, în general, finanțarea doctoratului era extrem de modestă (se asigurau în principal cheltuielile cu personalul didactic, prin echivalarea în norma didactică) suplimentarea în finanțare provenind din diverse „artificii”, cum ar fi contractele de cercetare, în special pentru acoperirea costurilor implicate de teza de doctorat (cheltuieli de deplasare sau echipamente, material documentar de specialitate etc.).

Alte elemente importante care defineau structura studiilor de doctorat:

- exista o mare diversitate de direcții și specializări de doctorat (multe erau orientate, și grefate ca titlu, pe preocupările catedrelor și a coordonatorilor de doctorat);
- durata studiilor de doctorat nu era limitată strict (totuși pentru domeniile tehnice și științifice durata de studii era mai lungă decât doctoratul din cadrul celorlalte domenii de studiu);
- obținerea doctoratului era o condiționare în domeniul academic, pentru

promovarea la funcția de conferențiar și de profesor;

- doctorandul era susținut din punct de vedere financiar, prin burse de doctorat câștigate la universități din străinătate, și câteva burse plătite de stat.

1.2 Perioada după 1990

După 1990, un număr semnificativ de ani nu s-au produs schimbări majore în ceea ce privește studiile de doctorat. În continuare, deși au apărut modificări importante în denumirea participanților la învățământul superior care au obținut deja o diplomă de studii universitare (ex.: cursanți la studii aprofundate, masteranzi, doctoranzi etc.) sau a formelor de învățământ respective, pentru problemele legate de finanțare sau de statistici aceștia vor fi denumiți cu termenul generic de *studenți*, cu precizarea ciclului sau formei de studiu, după caz.

După 1990 se pot identifica câteva etape care au caracterizat în mod diferit această perioadă:

- a) **perioada anilor 1990-1995** a fost caracterizată de măsuri importante de pregătire a cadrului legislativ de dezvoltare a sistemului de învățământ superior;
- b) **perioada 1995 - 2005**, care a fost caracterizată inițial (1996 -2001) de un influx important de resurse financiare în dezvoltarea învățământului superior, cu contribuția Guvernului României și din împrumutul de la Banca Mondială;
- c) **perioada după 2005**, caracterizată de o schimbare semnificativă la nivelul organizării sistemului de învățământ superior, în acord cu direcțiile strategice ale procesului Bologna și apariția unei creșteri a fondurilor alocate cercetării (2006-2008)

Elemente generale pentru aceste perioade:

- Începând cu 1991/92, odată cu elaborarea Cărții Albe a Învățământului Superior (Vlăsceanu, Zamfir, Mihăilescu), s-au pus bazele Proiectului de Reforma a Învățământului Superior, constituind primul moment în care s-au propus reglementări, din punct de vedere legislativ, pentru programele de studii doctorale.

- Proiectul de Reformă a Învățământului Superior și a Cercetării Științifice din Universități, co-finanțat de Guvernul României și Banca Mondială, a însemnat un influx major de capital în beneficiul învățământului superior românesc. Obiectivul esențial al programului a fost legat de dezvoltarea instituțională și creșterea capacității manageriale, cu scopul de a asigura cadrul optim necesar formării unei noi generații de specialiști pentru învățământ superior și cercetare.

O componentă importantă a acestui program de reformă (Componenta III, cu o sumă totală alocată de 41,38 milioane USD) a avut ca obiectiv fundamental dezvoltarea învățământului postuniversitar și a cercetării științifice din universități, pornind de la ideea fundamentală de a finanța, pe baze competitive, proiecte de cercetare, formare, dezvoltare.

Dintre propunerile de proiect vizate de această componentă a programului de reformă, o subcomponentă importantă a fost reprezentată de Programul de masterat-doctorat (cu o sumă alocată de 14,36 milioane USD), care a avut ca obiectiv principal formarea prin masterat/doctorat a unor tineri cercetători de înaltă competență și, totodată, de a stimula crearea unor centre de cercetare puternice care să mobilizeze și să amplifice resursele și creativitatea cadrelor didactice și a studenților angrenați în programele respective.

Contribuțiile acestui program pentru studiile de doctorat au fost importante. De menționat că masteratul, nefind încă definit în sensul Bologna, era practic introdus prin preluarea termenului „studii aprofundate” utilizat în învățământul superior din Franța.

În funcție de domeniul de învățământ vizat de proiecte, resursele financiare disponibile pentru subcomponenta programe de masterat-doctorat au fost repartizate în felul următor:

Domenii de învățământ	Proiecte finanțate	Valoare totală
Matematica și științele naturii (Comisia 1)	38 proiecte	2 250 400 USD
Științe inginerești (Comisia 2)	71 proiecte	4 106 000 USD
Științe socio-umane și economice (Comisia 3)	36 proiecte	3 669 166 USD
Științele vieții și ale pământului (Comisia 4)	22 proiecte	2 352 784 USD

Domenii de invatamant	Proiecte finantate	Valoare totala
Științe agricole și medicina veterinară (Comisia 5)	11 proiecte	1 021 000 USD
Științe medicale (Comisia 6)	10 proiecte	958 150 USD

Rezultă că în domeniile Matematică și științele naturii, Științe inginerești, Științele vieții și ale pământului, a căror dezvoltare este în prezent puternic încurajată de Comisia Europeană, au fost cheltuite 60,66% din fondurile proiectului. În același timp, în conformitate cu prioritățile Băncii Mondiale, 25,55% din fonduri au fost cheltuite în domeniul Științe socio-umane și economice, considerat prioritar în acel moment de către Banca Mondială, care a avut în vedere că înainte de 1989 dezvoltarea acestora nu era încurajată de regimul comunist (socio-umane) sau că domeniul economic aborda cu prioritate problemele economiei centralizate de tip socialist, conducând la o anumită lipsă de specialiști în problemele economiei de piață care se dezvolta în România.

Complexitatea aspectelor vizate de Programul RO-4096 în direcția creșterii nivelului de performanță a învățământului superior este ilustrată de diversitatea rezultatelor specifice obținute în urma derulării programului. Astfel, s-au înregistrat rezultate semnificative la următoarele capitole:

- creare / dezvoltare linii de învățământ
- creare / dezvoltare programe de masterat-doctorat
- dezvoltare software original
- elaborare materiale multimedia
- lucrări elaborate în cadrul proiectelor
- articole elaborate în cadrul proiectelor
- produse concepute - omologate

Dezvoltarea bazei materiale a constituit una din contribuțiile majore ale programului de reformă RO-4096 și a condus la îmbunătățirea calității învățământului superior prin: crearea / modernizarea unor laboratoare, achiziționarea de echipamente, achiziționarea de software, editarea și multiplicarea de cărți și reviste.

- Deși au fost alocate sume importante pentru burse doctorale în străinătate, pentru perioade de studiu importante, a continuat sa

funcționeze, în paralel, vechea formă de doctorat, în ideea că doctoratul nu era susținut din punct de vedere financiar, dar s-a câștigat acea deschidere la literatura de specialitate (documentație, abonamente la publicații etc.) cât și pentru mobilitatea profesorilor care erau și conducători de doctorat.

- Totodată, în perioada menționată România a fost țară beneficiară a programului cu susținere financiară europeană TEMPUS-PHARE; începând cu 1991, programul TEMPUS a permis și unui număr mare de doctoranzi și profesori universitari să facă stagii de educație sau de formare în universități și întreprinderi, pe perioade care mergeau până la 12 luni pentru studenți. Deși proiectul TEMPUS nu era destinat cercetării, el a contribuit la punerea bazelor relațiilor bilaterale între universități și a stat la baza inițierii doctoratelor în cotutelă.

Un element foarte avantajos pentru universități a fost reprezentat de faptul că toate cheltuielile legate de deplasări, transport și acomodare erau acoperite aproape integral din proiectul Tempus (terminat pentru România ca țară beneficiară în anul 2001).

Referitor la scopul de ansamblu al programului, Comisia Europeană nu considera că acesta urmărește și că trebuie să fie folosit pentru cercetare (dacă se folosea termenul „cercetare”, proiectul propus era neeligibil), ci numai pentru dezvoltarea componentei educaționale în universitățile din țările beneficiare. Astfel, doctoratul era privit strict ca formă de pregătire (strict formare în domeniul educativ, se accentua componenta educativă a doctoratului).

Fiind înțeles că o componentă legată de învățământ, de pregătirea universitară și post-universitară, Programul TEMPUS a finanțat și mobilitatea unor profesori străini în România.

- Din anul 1997 (odată cu Legea statutului personalului didactic), s-a considerat că Institutele de cercetare ale Academiei Române, care eliberau diplome de doctorat, trebuie să fie legate de universități, ca în alte țări de la nivel mondial, iar acestea din urmă, respectiv universitățile partenere, eliberau diplomele.
- Din anul 2001, odată cu noua lege a Academiei Române (care prevede revenirea la vechea formă, pe care unii o numeau “de tip sovietic”), în

vigoare și acum, institutele de cercetare ale Academiei, care au bază materială și au finanțare de la stat (instituțională), pot organiza doctoratul și elibera diplome de doctor; întrucât institutele Academiei Române beneficiază de finanțare instituțională, nu avem date care să indice cât reprezintă din aceasta finanțarea doctoratului.

- Începând cu anul 2003 (conform Comunicatului conferinței miniștrilor educației din țările Europene participante la procesul Bologna, desfășurată la Berlin) studiile de doctorat devin ciclul III de studii universitare; această schimbare fundamentală a fost legiferată în România prin Legea 288 din 2004, care a intrat în vigoare începând cu anul universitar 2005-2006.

Concluzii:

Există trei momente importante din punct de vedere al organizării sistemului de învățământ superior și, în consecință, a studiilor de doctorat.

Momentul 1995. Începând cu anul 1995 (prin Legea Învățământului nr.84/1995), doctoratul a fost inclus în cadrul ciclului de studii postuniversitare, fiind astfel legat de universitate. Conform unei modificări a Legii Învățământului (1999), universitățile și institutele de cercetare, inclusiv cele ale Academiei Române, trebuie să lucreze împreună pentru pregătirea unui doctorand. Astfel, diploma de doctor trebuia să fie eliberată de către o universitate.

Momentul 1999. Acest moment este important mai ales din punct de vedere al modificării sistemului de finanțare. Începând cu anul 1999, odată cu implementarea în finanțarea de bază a universităților a algoritmului de calcul pe bază de formulă, modul de finanțare a procesului didactic pentru studiile de doctorat se modifică. Studiilor doctorale le corespunde un coeficient de echivalare¹ calculat în funcție de numărul de ore susținute de coordonatorul de doctorat pentru îndrumarea științifică a doctorandului și un coeficient de cost, calculat în funcție de nivelul cheltuielilor curente și materiale ca suport pentru desfășurarea studiilor de doctorat.

Momentul 2005. Dacă în prima perioadă, înainte și după 1990, doctoratul era considerat exclusiv ca o formă de învățământ postuniversitar în cadrul instituțiilor de învățământ superior sau în institutele de cercetare care au acest

¹ În anul 2008, pentru studiile universitare de doctorat au fost utilizați următorii coeficienți de echivalare: valorile 4 și, respectiv, 3 pentru forma de *doctorat cu frecvență* pentru domeniile Tehnic, Agronomic, Științe și Medicină și, respectiv, pentru celelalte domenii de studiu; valoarea 1 pentru forma de *doctorat fără frecvență* (unu) pentru toate domeniile de studiu.

drept, odată cu trecerea, începând cu anul universitar 2005/2006, la structura pe cicluri a învățământului superior prevăzută de procesul Bologna, doctoratul a devenit ciclul III de studii universitare².

² Conform Comunicatului conferinței miniștrilor educației de la Berlin, 2003, formulată în cadrul procesului Bologna.

2 Studiile doctorale în România, evoluție în date și cifre

2.1 Tendințe generale de evoluție

Începând cu anul 1990, sistemul de învățământ superior din România a cunoscut o expansiune semnificativă, atât din punct de vedere al numărului de instituții organizatoare de programe de studii universitare (de la 48 universități în 1990, până la 122 de universități în 2004³), cât mai ales din punct de vedere al numărului de participanți în sistemul de învățământ superior (de la 192 810 în 1990, până la 725 522 în anul 2004⁴).

În ceea ce privește studiile doctorale, acestea au fost organizate și se organizează și în prezent în cadrul instituțiilor de învățământ superior de stat și a institutelor de cercetare (inclusiv cele ale Academiei Române). În aceste condiții, datele de care dispunem arată totuși că expansiunea înregistrată la nivelul întregului sistem de învățământ superior a influențat într-o mai mică măsură evoluția de la nivelul studiilor de doctorat. Cu toate acestea, componenta de studii doctorale a înregistrat o tendință de creștere, poate chiar mai accentuată la nivel de număr de titluri de doctor acordate (exemplu: un număr de 287 de titluri în anul 1990, până la un număr de 2472 în anul 2000⁵).

2.2 Tendințe în învățământul superior de stat

Această secțiune urmărește să prezinte o analiză a studiilor de doctorat din România, ilustrând evoluția numărului de doctoranzi înscriși⁶ în sistemul de învățământ superior de stat și a resurselor financiare alocate sistemului de învățământ superior (alocate în principal pentru procesul didactic corespunzător studiilor doctorale și în general procesului de cercetare suport).

Observație: Datele statistice analizate sunt corespunzătoare perioadei 2002-2008, și au fost raportate de către instituțiile de stat, în cadrul raportărilor anuale către MECI –

³ Sursa: "Tertiary education and innovation systems analysis – Romania", Editura Academiei Române. Prin universități au fost denumite instituțiile organizatoare de programe de studii de învățământ superior (instituțiile de învățământ superior) de stat sau private.

⁴ Sursa: "Tertiary education and innovation systems analysis – Romania", Editura Academiei Române. Datele include și studenții înscriși în instituțiile de învățământ superior private.

⁵ Sursa: „Doctoral studies of Qualification in Europe and the United States: status and prospects”, edited by Jan Sadlak (Bucharest, 2004, p.145)

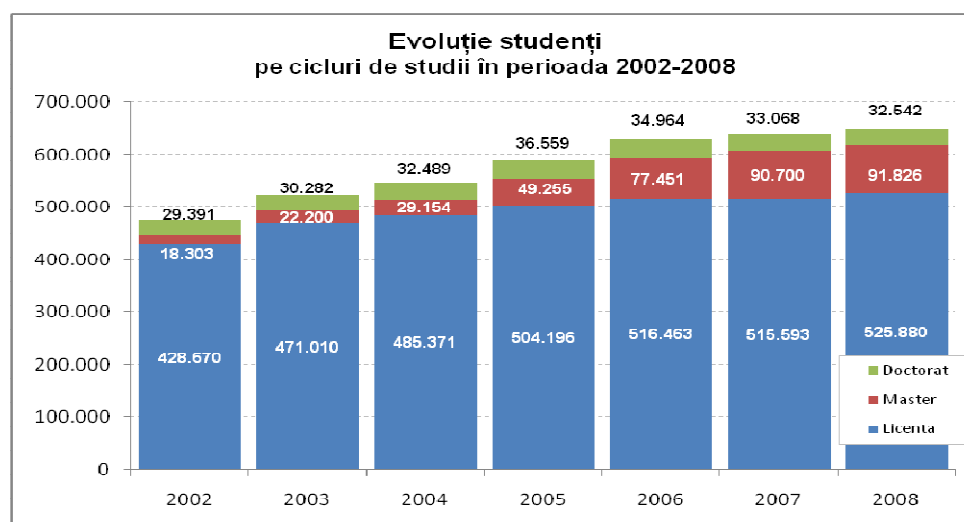
⁶ Numărul de doctoranzi înscriși în sistemul de învățământ superior de stat din România. Nu sunt incluși doctoranzii din Institutele de cercetare și ale Academiei Române.

CNFIS, în vederea calculării cuantumului alocației bugetare destinat finanțării de bază corespunzătoare fiecărei universități de stat.

Notație: În această analiză au fost utilizate următoarele notații: anul "x" reprezintă anul universitar "x-1/x" (exemplu: s-a notat cu anul 2005, anul universitar 2004/2005).

Observând evoluțiile numărului de studenți înscriși în instituțiile de învățământ superior de stat, pe cicluri de studii, se poate observa faptul că tendința identificată la nivel global (de creștere a numărului de studenți din întregul sistem de învățământ superior) se regăsește și la nivelul acestor evoluții (v. Graficul 1). Introducerea sistemului Bologna și lansarea procesului de implementare a acestuia la nivel național, printr-o serie de reglementări legislative (în special Legea 288/2004), au determinat o modificare a tendinței evolutive înregistrate până în acel moment, ca efect al susținerii, în ultima parte a perioadei analizate, de la bugetul de stat numai a formei de studiu de doctorat cu frecvență. Efectele directe ale aplicării acestei reglementări la nivelul dimensiunii doctoratului se resimt asupra formei de studiu fără frecvență, începând cu anul 2006 (anul universitar 2005/2006) subvenționată de la bugetul de stat (în curs de lichidare) și se manifestă prin scăderea numărului de doctoranzi de la forma de studiu fără frecvență (v. Tabelul 1). Apreciem că această tendință se va menține până în anul 2011 (anul universitar 2010/2011).

Grafic 1. Evoluția numărului de studenți din învățământul superior de stat, în perioada 2002-2008

Tabel 1. Evoluția anuală a studenților din învățământul superior de stat, pe cicluri de studii, în perioada 2002-2008

	2002	2003/2002	2004/2003	2005/2004	2006/2005	2007/2006	2008/2007	2008
Total studenți fizici								
Total	476 364	9,89%	4,49%	7,86%	6,59%	1,67%	1,70%	650 248
Licenta	428 670	9,88%	3,05%	3,88%	2,43%	-0,17%	2,00%	525 880
Masterat	18 303	21,29%	31,32%	68,95%	57,24%	17,11%	1,24%	91 826
Doctorat	29 391	3,03%	7,29%	12,53%	-4,36%	-5,42%	-1,59%	32 542
<i>cu frecvență</i>	2 198	43,18%	4,13%	29,42%	36,15%	19,47%	13,90%	7 857
<i>fara frecvență</i>	27 193	-0,21%	7,65%	10,63%	-9,68%	-10,35%	-5,67%	24 685
Studenți fizici bugetați								
Total	293 563	3,82%	-4,05%	1,06%	-1,46%	-0,13%	-0,59%	289 132
Licenta	256 300	3,48%	-5,99%	-0,56%	-0,63%	-0,35%	-1,86%	240 919
Masterat	9 134	20,26%	15,05%	10,86%	11,49%	29,72%	34,21%	27 195
Doctorat	28 129	1,60%	6,67%	10,25%	-12,98%	-14,19%	-16,25%	21 018
<i>cu frecvență</i>	2 164	39,51%	7,32%	29,26%	34,15%	11,61%	10,99%	6 959
<i>fara frecvență</i>	25 965	-1,56%	6,59%	7,99%	-19,69%	-20,32%	-25,33%	14 059
Studenți fizici cu taxă								
Total	182 801	19,64%	16,40%	15,67%	14,67%	3,22%	3,62%	361 116
Licenta	172 370	19,39%	14,70%	8,56%	5,40%	0,00%	5,50%	284 961
Masterat	9 169	22,31%	47,27%	113,40%	75,43%	13,92%	-8,24%	64 631
Doctorat	1 262	35,02%	17,66%	47,13%	93,83%	39,40%	44,57%	11 524
<i>cu frecvență</i>	34	276,47%	-71,09%	43,24%	194,34%	302,56%	42,99%	898
<i>fara frecvență</i>	1 228	28,34%	24,87%	47,21%	91,99%	32,02%	44,71%	10 626

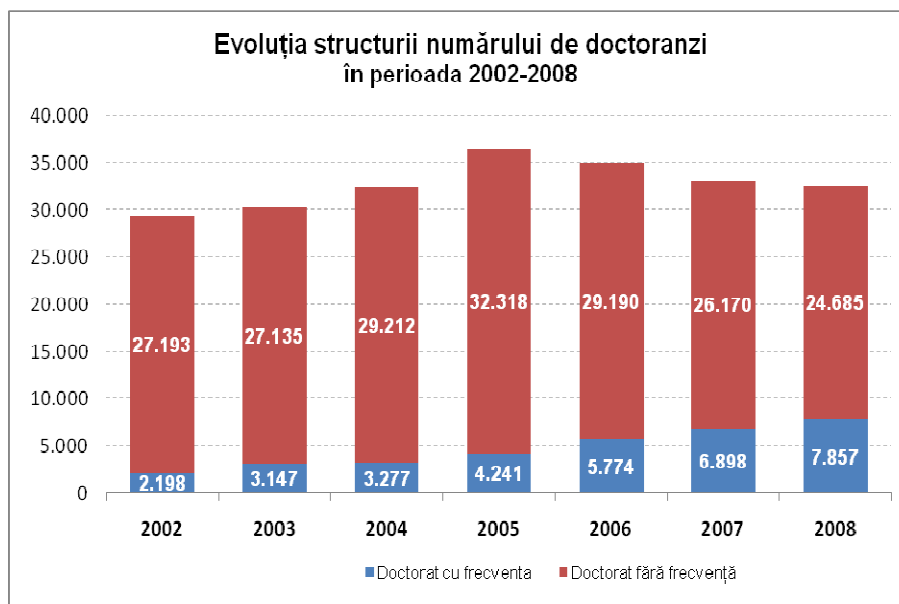
Cu toate că, la nivel global, numărul de doctoranzi înscriși în instituțiile de învățământ superior de stat crește (de la **29 391** în 2002 la **32 542** în 2008), evoluția numărului de doctoranzi înscriși pe forme de pregătire (doctorat cu frecvență, respectiv doctorat fără frecvență) poate fi caracterizată diferit:

- pentru forma de pregătire cu frecvență se observă o *tendință crescătoare*
- pentru forma de pregătire fără frecvență se observă două tendințe, *crescătoare*, până în anul 2005, și *descrescătoare*, după anul 2005 (v. Grafic 2).

În ceea ce privește evoluția descrescătoare a numărului de doctoranzi de la forma fără frecvență, începând din anul 2005, aceasta este determinată de aplicarea prevederilor HG 567/2005 (art. 16, alin. 3), conform cărora *studiile de doctorat fără frecvență* se organizează numai în regim cu taxă, forma de

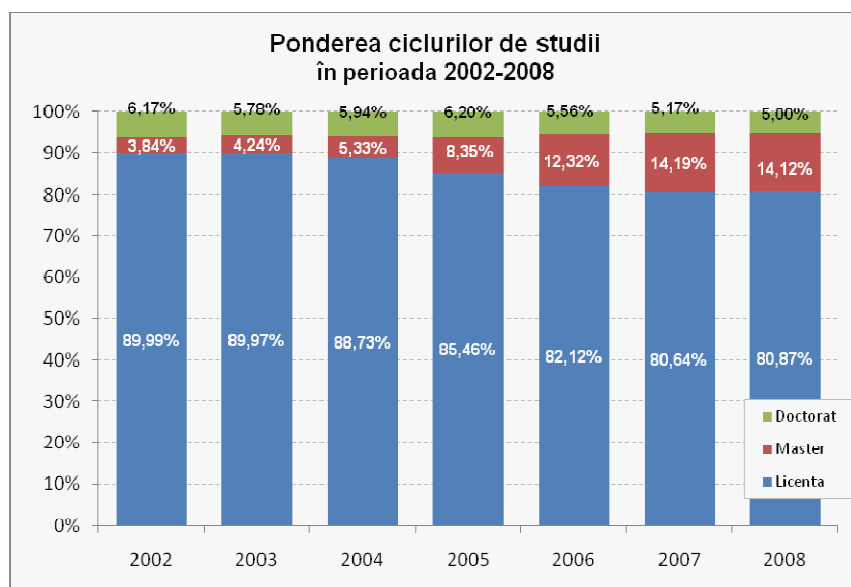
doctorat fără frecvență susținută de la Bugetul de Stat devenind o formă de pregătire în lichidare.

Grafic 2. Structura sistemului de doctorat pe forme de pregătire (cu frecvență, fără frecvență)

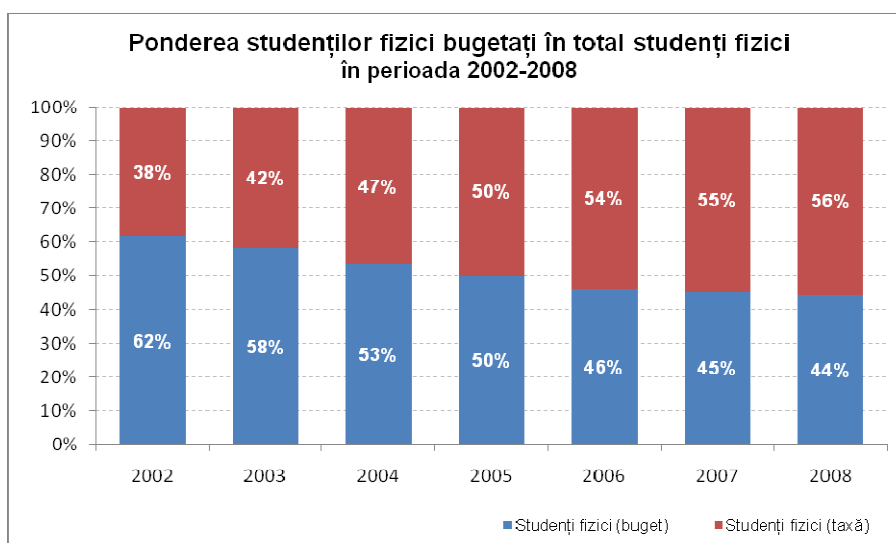
De asemenea, introducerea sistemului Bologna a determinat o reducere a numărului de studenți înscriși atât la studiile de licență, cât și la studiile de doctorat, prin scăderea duratei acestor studii, și o creștere a numărului de studenți de la studiile de masterat, prin creșterea cifrei de școlarizare și a duratei de studiu pentru acest ciclu. În aceste condiții raportul ponderilor celor trei studii universitare se modifică semnificativ începând cu anul 2005. Astfel, se poate observa faptul că din punct de vedere evolutiv, ponderea studiilor de doctorat în total studenți din învățământul superior de stat, este relativ constantă, cu o ușoară tendință descrescătoare, începând cu anul 2005, variind de la 6,17% în 2002 la 5,00% în 2008 (v. Grafic 3). Pe de altă parte, în ceea ce privește studiile universitare de masterat, acestea au o evoluție strict crescătoare din anul 2002 (începând cu anul 2005 chiar accentuată, ca urmare a aplicării prevederilor Legii 288/2004, creștere care se va diminua după anul 2011, odată cu intrarea întregului ciclu de masterat pe structura Bologna și lichidarea studiilor aprofundate).

Grafic 3. Evoluția ponderilor ciclurilor de studii universitare în total studenți, perioada 2002-2008

Efectul introducerii sistemului Bologna poate fi observat și în cazul distribuției tipurilor de susținere financiară a studenților din învățământul superior de stat (v. Grafic 4), putând fi observată o scădere a numărului de studenți bugetați corelată cu creșterea ponderii studenților cu taxă. Aceste variații sunt determinate atât de intrarea în lichidare a doctoratului fără frecvență, cât și de reducerea duratei de studiu pentru studiile de licență și doctorat care au o pondere mult mai mare în totalul studenților comparativ cu studiile de masterat.

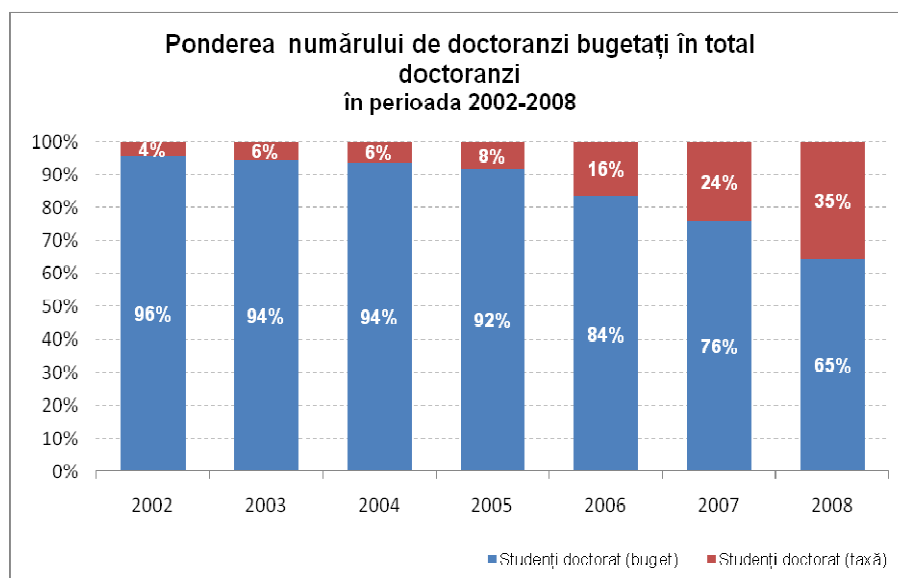
Grafic 4. Evoluția ponderilor studenților bugetați în total studenți, în perioada 2002-2008

Efectele aplicării sistemului Bologna sunt și mai vizibile în cazul studiilor de doctorat, unde se poate observa o creștere semnificativă a ponderii doctoranzilor

cu taxă în total doctoranzi, începând cu anul 2006 (de la 8% în 2005 ajungând la 16% în 2006), ca efect imediat al aplicării HG 567/2005 (v. Grafic 5).

Grafic 5. Evoluția ponderii doctoranzilor bugetați în total doctoranzi

2.3 Tendințe la nivelul domeniilor de studiu

Un factor important în procesul de pregătire al unui student și, implicit, al unui doctorand îl reprezintă domeniul de studiu în care se realizează această pregătire. Astfel, evoluția numărului de doctoranzi, la nivel global, este determinată și de evoluția numărului de doctoranzi pe domenii de studii.

În vederea unei mai bune analize a evoluțiilor pe domenii a studenților, și implicit, a doctoranzilor, pentru acest studiu s-au grupat cele 16 domenii utilizate de către CNFIS în opt domenii majore: *Tehnic* (include și domeniul Tehnic-Fizică-Chimie), *Arhitectură*, *Agronomic*, *Științe* (include și domeniile Științe-Fizică, Chimie, Biologie și Matematici aplicate), *Socio-Uman* (include și domeniul Psihologie), *Medicină*, *Economie și Artă*, *Sport* (include și domeniile Muzică, Interpretare muzicală, Teatru, Film).

Din punct de vedere evolutiv, se observă faptul că ponderea în total studenți a totalului doctoranzilor variază de la 6,17% în 2002 până la 5,00% în 2008 (v. Tabelul 3), cu mențiunea că pentru studenții bugetați aceste procente cresc, astfel că ponderea doctoranzilor bugetați variază de la 9,58% în 2002 până la 7,27% în 2008, ambele evoluții având un punct de maxim în anul 2005 (v. Tabelul 4).

Tabel 2. Evoluția numărului de studenți înscriși în învățământul superior de stat în perioada 2002-2008

Total studenți fizici (LMD)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	476	523	547 014	590	628	639	650
	364	492		010	878	361	248
tehnic	140 264	138 640	140 990	151 675	157 008	159 519	166 600
arhitectura	3 012	3 320	3 554	3 827	4 366	4 784	5 011
agronomic	13 978	16 508	16 228	17 957	17 861	17 485	16 939
stiinte	39 331	50 036	52 235	48 452	52 537	50 478	49 521
socio-uman	122 571	141 643	147 521	165 380	178 612	182 187	178 885
medicina	43 473	44 264	45 796	48 345	48 668	49 418	50 667
economie	92 794	105 532	117 030	130 164	144 316	150 861	157 256
arte, sport	20 942	23 550	23 660	24 210	25 510	24 629	25 369

Tabel 3. Evoluția numărului de studenți la doctorat (doctoranzi) înscriși în învățământul superior de stat, în perioada 2002-2008

Total studenți la doctorat (doctoranzi)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	29	30 282	32 489	36 559	34 964	33 068	32 542
	391						
tehnic	8 505	7 861	8 855	9 922	9 233	8 957	8 663
arhitectura	156	240	214	191	200	267	332
agronomic	1 796	1 794	1 808	1 959	1 868	1 869	1 817
stiinte	3 415	4 136	3 987	3 971	4 001	3 728	3 585
socio-uman	5 223	5 333	5 637	6 899	6 840	7 045	6 870
medicina	6 241	6 309	7 444	8 015	7 792	6 754	6 973
economie	3 376	3 688	3 411	4 293	3 713	3 177	2 998
arte sport	679	921	1 133	1 309	1 317	1 271	1 304

Tabel 4.1. Evoluția numărului de studenți la doctorat (doctoranzi) înscriși în învățământul superior de stat, în perioada 2002-2008

Ponderea numărului total de doctoranzi în totalul studenților (LMD)							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	6,17%	5,78%	5,94%	6,20%	5,56%	5,17%	5,00%
tehnic	6,06%	5,67%	6,28%	6,54%	5,88%	5,62%	5,20%
arhitectura	5,18%	7,23%	6,02%	4,99%	4,58%	5,58%	6,63%
agronomic	12,85%	10,87%	11,14%	10,91%	10,46%	10,69%	10,73%
stiinte	8,68%	8,27%	7,63%	8,20%	7,62%	7,39%	7,24%
socio-uman	4,26%	3,77%	3,82%	4,17%	3,83%	3,87%	3,84%
medicina	14,36%	14,25%	16,25%	16,58%	16,01%	13,67%	13,76%
economie	3,64%	3,49%	2,91%	3,30%	2,57%	2,11%	1,91%
arte sport	3,24%	3,91%	4,79%	5,41%	5,16%	5,16%	5,14%

Din punct de vedere al evoluției pe domenii de studiu, ponderea numărului de doctoranzi bugetați, în total studenți bugetați, înregistrează valori semnificative (peste 10%) pentru trei domenii: *agronomic* (17% în 2001 și respectiv 11,27% în 2008), *științe* (10% în 2001 și respectiv 9,45% în 2008) și *medicină* (12,45% în 2001 și respectiv 13,23% în 2008).

Tabel 5. Evoluția distribuției pe domenii a numărului de studenți fizici bugetați în perioada 2002-2008

Domeniul de studiu	Numărul de studenți fizici (buget)															
	Doctorat															
	Total (LMD)															
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	288 527	293 563	304 781	292 441	295 552	291 230	290 850	289 132	24 104	28 129	28 578	30 484	33 609	29 246	25 097	21 018
tehnic	107 292	110 798	107 207	105 613	110 960	108 959	110 544	111 006	7 647	8 312	7 638	8 604	9 558	8 237	7 484	6 589
arhitectura	2 365	2 465	2 579	2 600	2 594	2 765	2 935	2 988	109	156	212	210	183	174	197	232
agronomic	9 986	10 330	11 210	10 610	10 704	10 679	10 598	10 155	1 707	1 770	1 749	1 760	1 852	1 593	1 393	1 144
stiinte	28 153	28 729	36 663	35 488	30 656	31 739	30 539	29 476	2 814	3 382	4 082	3 910	3 888	3 718	3 253	2 786
socio-uman	57 478	58 425	61 631	57 468	59 780	60 264	61 476	61 274	4 265	4 974	5 005	5 114	6 229	5 587	4 998	4 152
medicina	32 309	34 377	34 534	34 786	34 703	32 148	30 515	29 146	4 023	5 755	5 714	6 809	7 198	6 216	4 908	3 856
economie	39 381	36 645	38 414	33 438	33 541	31 574	31 405	32 269	3 048	3 189	3 376	3 084	3 563	2 687	1 998	1 509
arte sport	11 564	11 795	12 544	12 439	12 614	13 102	12 838	12 818	491	591	802	993	1 138	1 034	866	750

Pondereea doctoratului (buget) in total studentii						
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2008

Total	8,35%	9,58%	9,38%	10,42%	11,37%	10,04%	8,63%	7,27%
tehnic	7,13%	7,50%	7,12%	8,15%	8,61%	7,56%	6,77%	5,94%
arhitectura	4,61%	6,33%	8,22%	8,08%	7,05%	6,29%	6,71%	7,76%
agronomic	17,09%	17,13%	15,60%	16,59%	17,30%	14,92%	13,14%	11,27%
stiinte	10,00%	11,77%	11,13%	11,02%	12,68%	11,71%	10,65%	9,45%
socio-uman	7,42%	8,51%	8,12%	8,90%	10,42%	9,27%	8,13%	6,78%
medicina	12,45%	16,74%	16,55%	19,57%	20,74%	19,34%	16,08%	13,23%
economie	7,74%	8,70%	8,79%	9,22%	10,62%	8,51%	6,36%	4,68%
arte sport	4,25%	5,01%	6,39%	7,98%	9,02%	7,89%	6,75%	5,85%

Tabel 6. Ponderea studenților bugetați în total studenți, perioada 2002-2008

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	61,63%	58,22%	53,46%	50,09%	46,31%	45,49%	44,46%
tehnic	78,99%	77,33%	74,91%	73,16%	69,40%	69,30%	66,63%
arhitectura	81,84%	77,68%	73,16%	67,78%	63,33%	61,35%	59,63%
agronomic	73,90%	67,91%	65,38%	59,61%	59,79%	60,61%	59,95%
științe	73,05%	73,27%	67,94%	63,27%	60,41%	60,50%	59,52%
socio-uman	47,67%	43,51%	38,96%	36,15%	33,74%	33,74%	34,25%
medicina	79,08%	78,02%	75,96%	71,78%	66,06%	61,75%	57,52%
economie	39,49%	36,40%	28,57%	25,77%	21,88%	20,82%	20,52%
arte, sport	56,32%	53,26%	52,57%	52,10%	51,36%	52,13%	50,53%

Tabel 7. Ponderea doctoranzilor bugetați în total doctoranzi, perioada 2002-2008

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	95,71%	94,37%	93,83%	91,93%	83,65%	75,90%	64,59%
tehnic	97,73%	97,16%	97,17%	96,33%	89,21%	83,55%	76,06%
arhitectura	100,00%	88,33%	98,13%	95,81%	87,00%	73,78%	69,88%
agronomic	98,55%	97,49%	97,35%	94,54%	85,28%	74,53%	62,96%
științe	99,03%	98,69%	98,07%	97,91%	92,93%	87,26%	77,71%
socio-uman	95,23%	93,85%	90,72%	90,29%	81,68%	70,94%	60,44%
medicina	92,21%	90,57%	91,47%	89,81%	79,77%	72,67%	55,30%
economie	94,46%	91,54%	90,41%	83,00%	72,37%	62,89%	50,33%
arte, sport	87,04%	87,08%	87,64%	86,94%	78,51%	68,14%	57,52%

Analizând distribuția domeniilor de doctorat în total doctoranzi bugetați (v. Tabel 7) se observă următoarele:

- o pondere semnificativă și o evoluție relativ constantă a doctoranzilor din domeniul *tehnic* (31,73% în 2001 și respectiv 31,35% în 2008). Ponderi semnificative se înregistrează în cazul domeniilor *socio-uman* (17,69% în 2001 și respectiv 19,75% în 2008) și *științe* (11,67% în 2001 și respectiv 13,26% în 2008), acestea având o evoluție cu

tendință crescătoare și pentru perioada 2005-2008;

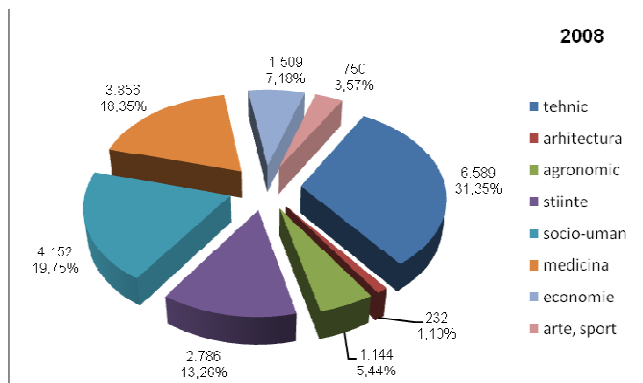
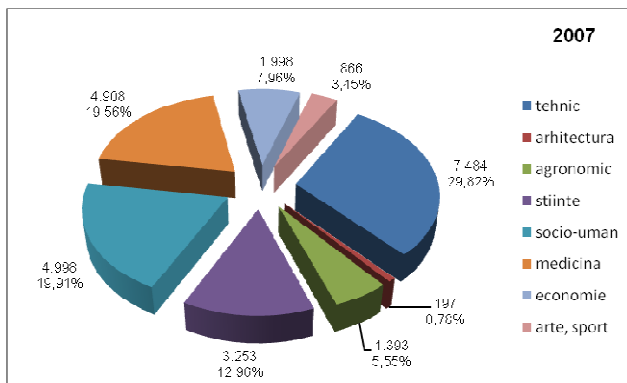
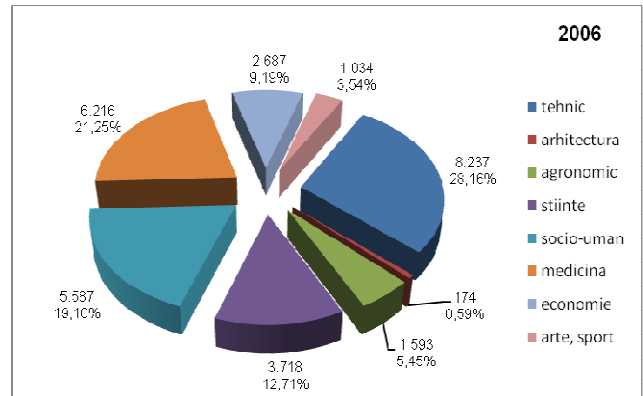
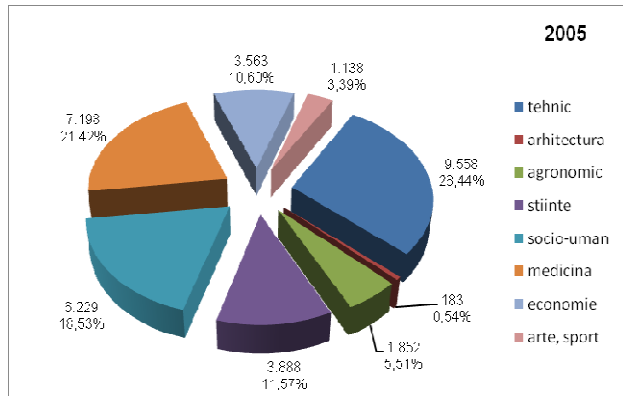
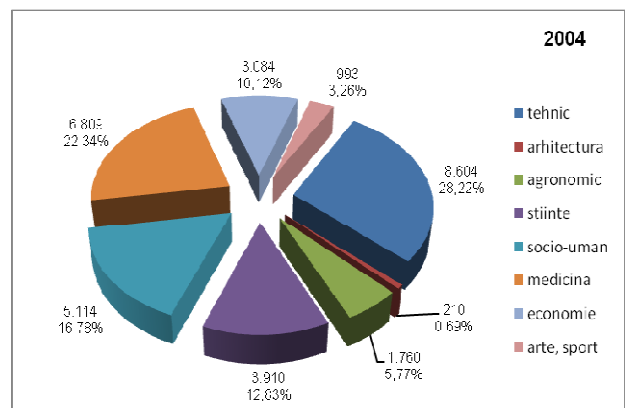
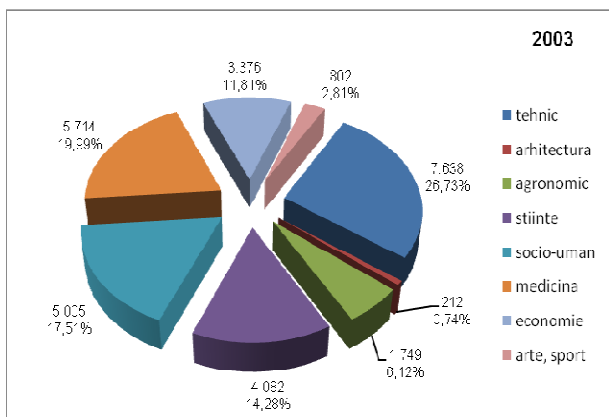
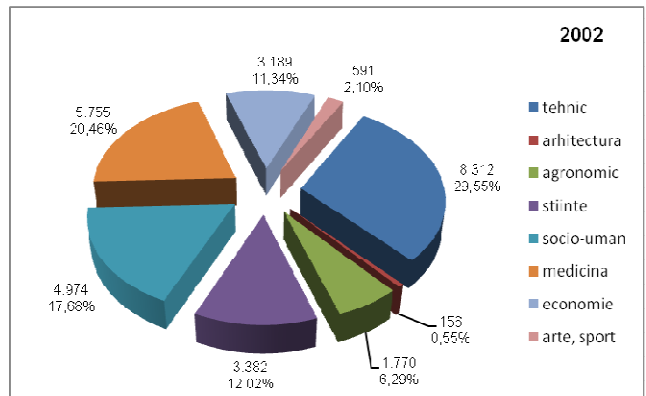
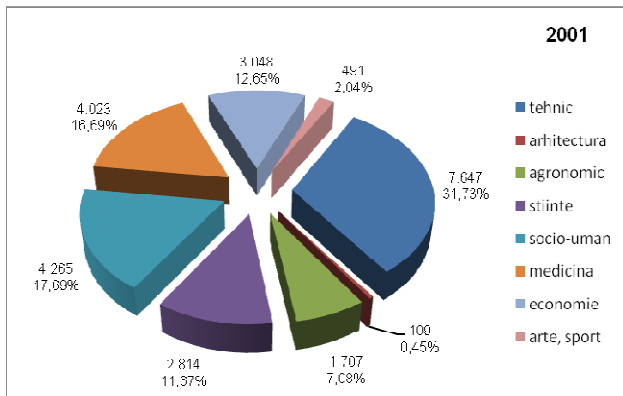
- o pondere scăzută a numărului de doctoranzi se înregistrează pentru domeniile preponderent vocaționale, cum ar fi domeniile *artă, sport și arhitectură*;
- în domeniile socio-uman și economie ponderea studenților bugetați în total studenți este mai redusă și scade destul de mult în comparație cu alte domenii, respectiv de la 46,67% (socio-uman) și 39,49% (economie) în 2002 până la 34,25% (socio-uman) și 20,52% (economie), reflectând creșterea proporției numărului de locuri cu taxă care vine în întâmpinarea candidaților; această tendință nu se manifestă la fel de pregnant și la nivelul studenților la doctorat, unde diferențele procentuale față de celelalte domenii sunt evident mai mici.

Tabel 8. *Evoluția ponderii doctoranzilor (bugetați) pe domenii de studiu în perioada 2001-2008*

	Ponderea studentilor la doctorat (buget) pe domenii de studiu							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
tehnice	31,73%	29,55%	26,73%	28,22%	28,44%	28,16%	29,82%	31,35%
arhitectura	0,45%	0,55%	0,74%	0,69%	0,54%	0,59%	0,78%	1,10%
agronomic	7,08%	6,29%	6,12%	5,77%	5,51%	5,45%	5,55%	5,44%
stiinte	11,67%	12,02%	14,28%	12,83%	11,57%	12,71%	12,96%	13,26%
socio-uman	17,69%	17,68%	17,51%	16,78%	18,53%	19,10%	19,91%	19,75%
medicina	16,69%	20,46%	19,99%	22,34%	21,42%	21,25%	19,56%	18,35%
economie	12,65%	11,34%	11,81%	10,12%	10,60%	9,19%	7,96%	7,18%
arte sport	2,04%	2,10%	2,81%	3,26%	3,39%	3,54%	3,45%	3,57%

Din punct de vedere al evoluției numărului de studenți pe domenii de studiu în perioada 2001-2008, acestea sunt prezentate în graficele următoare (v. Grafic 6).

Grafic 6. Evoluții valorice și procentuale pe domenii (2001-2008)

Tabel 9. Ponderea doctoranzilor străini în total doctoranzi, în anul 2008

	Total	Tehnic	Arhitectură	Agronomic	Științe	Socio- Uman	Medicină	Economic	Artă, sport
Total studenți									
Doctorat total	32542	8663	332	1817	3585	6870	6973	2998	1304
Doctorat cu frecvență	7857	2191	77	446	1274	1904	1139	532	294
bugetați	6959	2164	69	438	1078	1461	1093	399	257
cu taxă	898	27	8	8	196	443	46	133	37
Doctorat fără frecvență	24685	6472	255	1371	2311	4966	5834	2466	1010
bugetați	14059	4425	163	706	1708	2691	2763	1110	493
cu taxă	10626	2047	92	665	603	2275	3071	1356	517
Straini									
Doctorat total	901	159	19	32	34	215	333	77	32
Doctorat cu frecvență	384	69	8	17	18	128	97	30	17
bugetați	318	56	6	14	12	119	70	25	16
cu taxă	66	13	2	3	6	9	27	5	1
Doctorat fără frecvență	517	90	11	15	16	87	236	47	15
bugetați	58	20	1	1	1	14	11	6	4
cu taxă	459	70	10	14	15	73	225	41	11
Ponderi									
Doctorat total	2,77%	1,84%	5,72%	1,76%	0,95%	3,13%	4,78%	2,57%	2,45%
Doctorat cu frecvență	4,89%	3,15%	10,39%	3,81%	1,41%	6,72%	8,52%	5,64%	5,78%
bugetați	4,57%	2,59%	8,70%	3,20%	1,11%	8,15%	6,40%	6,27%	6,23%
cu taxă	7,35%	48,15%	25,00%	37,50%	3,06%	2,03%	58,70%	3,76%	2,70%
Doctorat fără frecvență	2,09%	1,39%	4,31%	1,09%	0,69%	1,75%	4,05%	1,91%	1,49%
bugetați	0,41%	0,45%	0,61%	0,14%	0,06%	0,52%	0,40%	0,54%	0,81%
cu taxă	4,32%	3,42%	10,87%	2,11%	2,49%	3,21%	7,33%	3,02%	2,13%

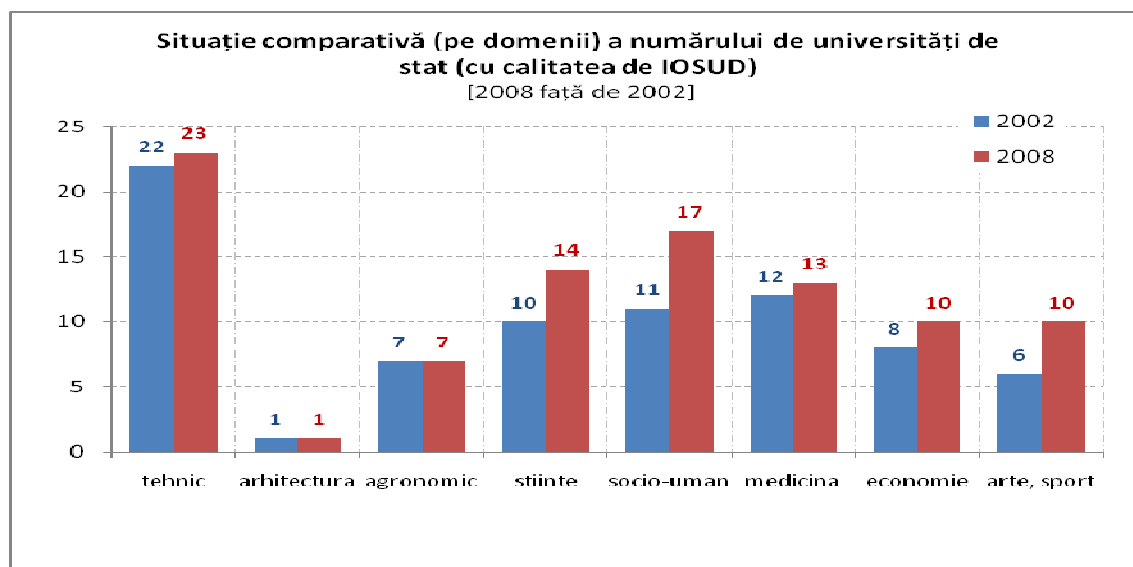
2.4 Tendințe la nivel de universități și/sau instituții organizatoare de studii universitare de doctorat (IOSUD)

Tabel 10. Evoluția numărului de universități de stat, care au calitatea de IOSUD, și a numărului de doctoranzi, pe domenii, în perioada 2002-2008

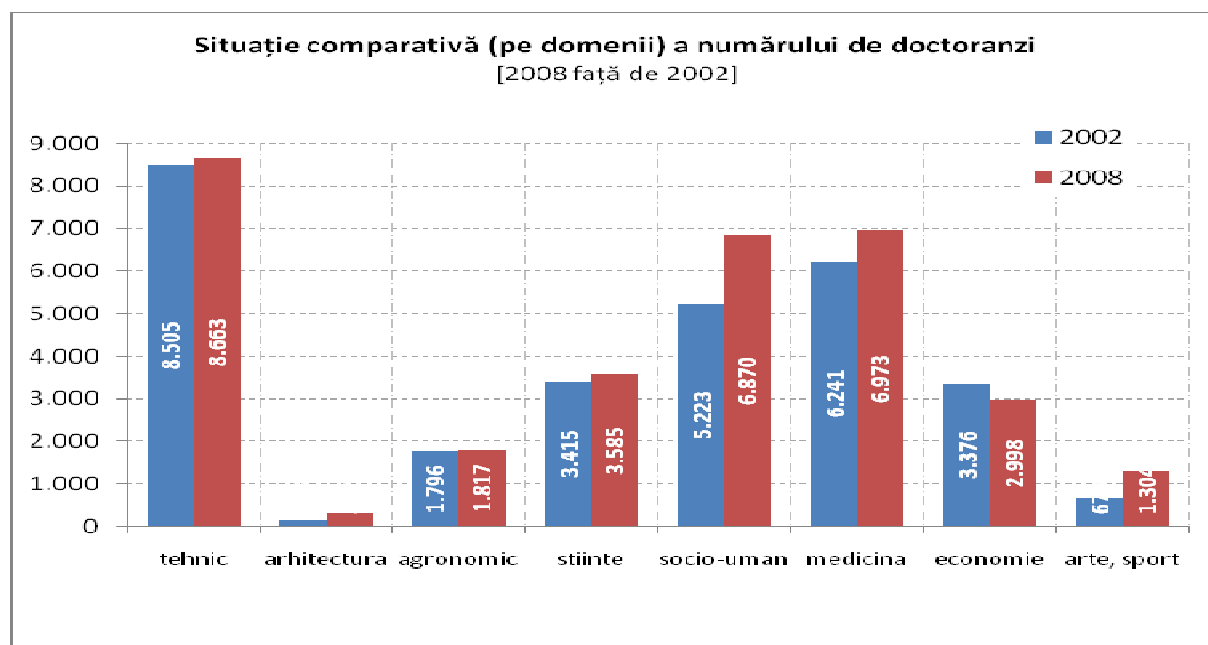
Domeniu	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	41 29 391	42 30 282	43 32 489	44 36 559	44 34 964	45 33 068	47 32 542
tehnice	22 8 505	20 7 861	20 8 855	21 9 922	22 9 233	22 8 957	23 8 663
arhitectura	1 156	1 240	1 214	1 191	1 200	1 267	1 332
agronic	7 1 796	7 1 794	7 1 808	7 1 959	7 1 868	7 1 869	7 1 817
științe	10 3 415	16 4 136	14 3 987	13 3 971	14 4 001	14 3 728	14 3 585
socio-uman	11 5 223	11 5 333	12 5 637	14 6 899	15 6 840	15 7 045	17 6 870
medicină	12 6 241	12 6 309	13 7 444	13 8 015	13 7 792	13 6 754	13 6 973
economie	8 3 376	8 3 688	8 3 411	9 4 293	11 3 713	10 3 177	10 2 998
arte, sport	6 679	7 921	9 1 133	9 1 309	9 1 317	10 1 271	10 1 304

Notație: număr de universități care au calitate de IOSUD | număr de doctoranzi pentru un domeniu D

Grafic 7. Situație comparativă a evoluției numărului de universități cu calitate de IOSUD (2008 față de 2002)

Grafic 8. Situație comparativă a evoluției numărului de doctoranzi (2008 față de 2002)

Din punct de vedere al situației existente în anul 2008 comparativ cu situația existentă în anul 2002, nivelul fiecărei universități, se poate observa faptul că majoritatea universităților își păstrează în timp numărul de domenii pentru care organizează studii de doctorat.

Tabel 11. Situație comparativă a numărului de doctoranzi și a domeniilor de doctorat de la nivelul universităților de stat, care au calitatea de IOSUD

	2002		2008	
	Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD	Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD
Universitatea Politehnica Bucuresti	Tehnic (total doctoranzi: 2750 [10,29%, în total studenți; doctorat zi: 6,33% în total doctorat]);	1	Tehnic (total doctoranzi: 2368 [9,13%, în total studenți; doctorat zi: 29,43% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 33 [100,00%, în total studenți; doctorat zi: 30,30% în total doctorat]);	2
Universitatea Tehnica de Construcții Bucuresti	Tehnic (total doctoranzi: 556 [6,53%, în total studenți; doctorat zi: 4,86% în total doctorat]);	1	Tehnic (total doctoranzi: 621 [6,85%, în total studenți; doctorat zi: 8,05% în total doctorat]);	1
Universitatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu" Bucuresti	Arhitectura (total doctoranzi: 156 [8,11%, în total studenți; doctorat zi: 5,13% în total doctorat]);	1	Arhitectura (total doctoranzi: 332 [10,53%, în total studenți; doctorat zi: 22,29% în total doctorat]);	1
USAMV Bucuresti	Agronomic (total doctoranzi: 724 [22,41%, în total studenți; doctorat zi: 2,76% în total doctorat]); Medicină (total doctoranzi: 238 [15,46%, în total studenți; doctorat zi: 2,52% în total doctorat]);	2	Agronomic (total doctoranzi: 547 [21,35%, în total studenți; doctorat zi: 23,77% în total doctorat]); Medicină (total doctoranzi: 211 [10,67%, în total studenți; doctorat zi: 30,81% în total doctorat]);	2
Universitatea Bucuresti	Tehnic (total doctoranzi: 11 [0,73%, în total studenți]); Științe (total doctoranzi: 1293 [15,73%, în total studenți; doctorat zi: 5,57% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 2028 [11,03%, în total studenți; doctorat zi: 7,64% în total doctorat]);	3	Științe (total doctoranzi: 1233 [13,70%, în total studenți; doctorat zi: 24,09% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 2591 [8,27%, în total studenți; doctorat zi: 24,04% în total doctorat]);	2
UMF "Carol Davila" Bucuresti	Medicină (total doctoranzi: 2028 [21,78%, în total studenți; doctorat zi: 3,94% în total doctorat]);	1	Medicină (total doctoranzi: 1692 [18,23%, în total studenți; doctorat zi: 17,55% în total doctorat]);	1

	2002		2008		Nr. domeni IOSUD
	Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD	Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD	
ASE Bucuresti	Economic (total doctoranzi: 2123 [6,49%, în total studenți; doctorat zi: 4,15% în total doctorați]);	1	Științe (total doctoranzi: 224 [5,87%, în total studenți;]); Socio-Uman (total doctoranzi: 63 [2,47%, în total studenți; doctorat zi: 1,59% în total doctorați]); Economic (total doctoranzi: 1340 [3,69%, în total studenți; doctorat zi: 15,82% în total doctorați]);	3	
Universitatea Nationala de Muzică Bucuresti	Artă, Sport (total doctoranzi: 236 [17,87%, în total studenți; doctorat zi: 1,69% în total doctorați]);	1	Artă, Sport (total doctoranzi: 247 [20,63%, în total studenți; doctorat zi: 19,03% în total doctorați]);	1	
Universitatea de Arte din Bucuresti	Artă, Sport (total doctoranzi: 62 [5,97%, în total studenți; doctorat zi: 3,23% în total doctorați]);	1	Artă, Sport (total doctoranzi: 138 [8,41%, în total studenți; doctorat zi: 6,52% în total doctorați]);	1	
UNATC " I.L.Caragiale" Bucuresti	Artă, Sport (total doctoranzi: 149 [23,24%, în total studenți; doctorat zi: 6,71% în total doctorați]);	1	Artă, Sport (total doctoranzi: 174 [18,16%, în total studenți; doctorat zi: 13,79% în total doctorați]);	1	
ANEFȘ Bucuresti	Artă, Sport (total doctoranzi: 106 [5,45%, în total studenți; doctorat zi: 3,77% în total doctorați]);	1	Artă, Sport (total doctoranzi: 159 [14,63%, în total studenți; doctorat zi: 16,35% în total doctorați]);	1	
SNSPA Bucuresti	Socio-Uman (total doctoranzi: 57 [0,99%, în total studenți; doctorat zi: 5,26% în total doctorați]);	1	Socio-Uman (total doctoranzi: 192 [1,25%, în total studenți; doctorat zi: 35,94% în total doctorați]);	1	
Universitatea "1 decembrie 1918" Alba-Iulia	Socio-Uman (total doctoranzi: 34 [0,94%, în total studenți;]);	1	Socio-Uman (total doctoranzi: 109 [3,31%, în total studenți; doctorat zi: 37,61% în total doctorați]);	1	
Universitatea "Aurel Vlaicu" Arad		0		0	
Universitatea din Bacau		0	Tehnic (total doctoranzi: 13 [0,58%, în total studenți;]);	1	
Universitatea de Nord din Baia Mare		0	Tehnic (total doctoranzi: 28 [1,37%, în total studenți; doctorat zi: 17,86% în total doctorați]); Științe (total doctoranzi: 28 [6,18%, în total studenți; doctorat zi: 14,29% în total doctorați]); Socio-Uman (total doctoranzi: 53 [3,64%, în total studenți; doctorat zi: 5,66% în total doctorați]);	3	
Universitatea "Transilvania" Brasov	Tehnic (total doctoranzi: 621 [7,93%, în total studenți; doctorat zi: 3,06% în total doctorați]); Agronomic (total doctoranzi: 140 [1,36%, în total studenți;]); Științe (total doctoranzi: 29 [4,97%, în total studenți; doctorat zi: 6,90% în total doctorați]);	3	Tehnic (total doctoranzi: 819 [8,38%, în total studenți; doctorat zi: 20,39% în total doctorați]); Agronomic (total doctoranzi: 234 [12,19%, în total studenți; doctorat zi: 2,56% în total doctorați]); Științe (total doctoranzi: 43 [4,18%, în total studenți; doctorat zi: 11,63% în total doctorați]); Economic (total doctoranzi: 42 [1,20%, în total studenți; doctorat zi: 14,29% în total doctorați]);	4	

		2002		2008	
	Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD	Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD	
Universitatea Tehnica Cluj Napoca	Tehnic (total doctoranzi: 867 [7,59%, în total studenți; doctorat zi: 10,38% în total doctorați]); Agronomic (total doctoranzi: 260 [12,65%, în total studenți; doctorat zi: 6,15% în total doctorați]); Medicină (total doctoranzi: 123 [10,12%, în total studenți; doctorat zi: 4,07% în total doctorați]);	1	Tehnic (total doctoranzi: 978 [7,88%, în total studenți; doctorat zi: 41,00% în total doctorați]); Agronomic (total doctoranzi: 372 [14,37%, în total studenți; doctorat zi: 32,53% în total doctorați]); Medicină (total doctoranzi: 211 [18,19%, în total studenți; doctorat zi: 21,33% în total doctorați]);	1	1
USAMV Cluj Napoca	Tehnic (total doctoranzi: 165 [5,37%, în total studenți; doctorat zi: 12,73% în total doctorați]); Științe (total doctoranzi: 1126 [17,88%, în total studenți; doctorat zi: 10,21% în total doctorați]); Socio-Uman (total doctoranzi: 1471 [8,16%, în total studenți; doctorat zi: 6,87% în total doctorați]); Economic (total doctoranzi: 416 [6,43%, în total studenți; doctorat zi: 3,13% în total doctorați]);	2	Tehnic (total doctoranzi: 8 [0,94%, în total studenți; doctorat zi: 62,50% în total doctorați]); Științe (total doctoranzi: 802 [8,67%, în total studenți; doctorat zi: 44,39% în total doctorați]); Socio-Uman (total doctoranzi: 1153 [4,96%, în total studenți; doctorat zi: 39,20% în total doctorați]); Economic (total doctoranzi: 270 [1,51%, în total studenți; doctorat zi: 12,96% în total doctorați]);	2	2
Universitatea "Babes - Bolyai" Cluj	Medicină (total doctoranzi: 873 [14,45%, în total studenți; doctorat zi: 6,76% în total doctorați]); Artă, Sport (total doctoranzi: 95 [7,90%, în total studenți; doctorat zi: 4,21% în total doctorați]);	4	Tehnic (total doctoranzi: 865 [10,99%, în total studenți; doctorat zi: 23,24% în total doctorați]); Artă, Sport (total doctoranzi: 80 [6,24%, în total studenți; doctorat zi: 33,75% în total doctorați]); Artă, Sport (total doctoranzi: 103 [9,18%, în total studenți; doctorat zi: 23,30% în total doctorați]);	4	4
UMF "Iuliu Hatieganu" Cluj Napoca	Tehnic (total doctoranzi: 22 [0,96%, în total studenți;]); Științe (total doctoranzi: 39 [2,10%, în total studenți; doctorat zi: 12,82% în total doctorați]); Socio-Uman (total doctoranzi: 44 [0,83%, în total studenți; doctorat zi: 9,09% în total doctorați]); Medicină (total doctoranzi: 48 [2,55%, în total studenți;]);	1	Medicină (total doctoranzi: 33 [0,76%, în total studenți; doctorat zi: 12,12% în total doctorați]);	1	1
Academia Muzică " Gh.Dima" Cluj Napoca	Tehnic (total doctoranzi: 150 [2,41%, în total studenți; doctorat zi: 5,33% în total doctorați]); Agronomic (total doctoranzi: 147 [9,04%, în total studenți; doctorat zi: 2,72% în total doctorați]);	5	Tehnic (total doctoranzi: 193 [2,49%, în total studenți; doctorat zi: 16,06% în total doctorați]); Agronomic (total doctoranzi: 134 [7,11%, în total studenți; doctorat zi: 17,16% în total doctorați]);	5	5
Universitatea de Artă si Design din Cluj Napoca		0		0	1
Universitatea "Ovidius" Constanta		4		4	4
Universitatea Maritima Constanta		1		1	1
Universitatea din Craiova		5		5	5

		2002		2008	
		Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD	Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD
		Științe (total doctoranzi: 101 [4,10%, în total studenți; doctorat zi: 0,99% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 259 [2,74%, în total studenți; doctorat zi: 5,41% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 160 [3,21%, în total studenți; doctorat zi: 3,75% în total doctorat]);	1	Științe (total doctoranzi: 71 [2,44%, în total studenți; doctorat zi: 16,90% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 279 [3,25%, în total studenți; doctorat zi: 10,39% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 189 [1,84%, în total studenți; doctorat zi: 6,88% în total doctorat]);	
UMF Craiova		Medicină (total doctoranzi: 488 [15,84%, în total studenți; doctorat zi: 1,84% în total doctorat]);	1	Medicină (total doctoranzi: 573 [15,13%, în total studenți; doctorat zi: 8,20% în total doctorat]);	1
Universitatea "Dunarea de Jos" Galati		Tehnic (total doctoranzi: 459 [6,31%, în total studenți; doctorat zi: 3,49% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 10 [1,22%, în total studenți; doctorat zi: 20,00% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 35 [1,47%, în total studenți;]);	3	Tehnic (total doctoranzi: 420 [6,16%, în total studenți; doctorat zi: 14,29% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 6 [0,61%, în total studenți; doctorat zi: 16,67% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 14 [0,31%, în total studenți;]); Economic (total doctoranzi: 64 [1,56%, în total studenți;]);	4
Universitatea Tehnica "Gheorghe Asachi" Iasi		Tehnic (total doctoranzi: 1023 [7,22%, în total studenți; doctorat zi: 11,05% în total doctorat]);	1	Tehnic (total doctoranzi: 1181 [7,65%, în total studenți; doctorat zi: 26,93% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 54 [100,00%, în total studenți; doctorat zi: 46,30% în total doctorat]);	2
USAMV "Ion Ionescu de la Brad" Iasi		Agronomic (total doctoranzi: 249 [15,75%, în total studenți; doctorat zi: 0,80% în total doctorat]); Medicină (total doctoranzi: 120 [13,70%, în total studenți; doctorat zi: 0,83% în total doctorat]);	2	Agronomic (total doctoranzi: 259 [13,07%, în total studenți; doctorat zi: 23,94% în total doctorat]); Medicină (total doctoranzi: 129 [11,26%, în total studenți; doctorat zi: 21,71% în total doctorat]);	2
Universitatea "Al. I. Cuza" Iasi		Tehnic (total doctoranzi: 30 [2,68%, în total studenți; doctorat zi: 3,33% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 633 [10,76%, în total studenți; doctorat zi: 10,90% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 762 [6,35%, în total studenți; doctorat zi: 5,25% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 278 [3,15%, în total studenți; doctorat zi: 4,32% în total doctorat]);	4	Tehnic (total doctoranzi: 41 [12,06%, în total studenți; doctorat zi: 14,63% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 689 [8,62%, în total studenți; doctorat zi: 41,65% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 897 [5,02%, în total studenți; doctorat zi: 17,73% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 354 [2,36%, în total studenți; doctorat zi: 30,23% în total doctorat]);	4
UMF "Gr. T. Popa" Iasi		Medicină (total doctoranzi: 874 [14,39%, în total studenți; doctorat zi: 6,06% în total doctorat]);	1	Medicină (total doctoranzi: 957 [13,46%, în total studenți; doctorat zi: 15,46% în total doctorat]);	1
Universitatea de Arte "George Enescu" Iasi		Artă, Sport (total doctoranzi: 31 [3,15%, în total studenți;]);	1	Artă, Sport (total doctoranzi: 144 [9,52%, în total studenți; doctorat zi: 20,83% în total doctorat]);	1

		2002		2008	
	Doctoranzi	Nr. domenii	Doctoranzi	Nr. domenii	
Universitatea din Oradea	Tehnic (total doctoranzi: 67 [1,37%, în total studenți; doctorat zi: 4,48% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 17 [1,57%, în total studenți; doctorat zi: 23,53% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 49 [0,90%, în total studenți; doctorat zi: 8,16% în total doctorat]); Medicină (total doctoranzi: 106 [5,28%, în total studenți; doctorat zi: 11,32% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 9 [0,32%, în total studenți;]);	5	Tehnic (total doctoranzi: 87 [1,37%, în total studenți; doctorat zi: 12,64% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 81 [5,16%, în total studenți; doctorat zi: 7,41% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 170 [2,62%, în total studenți; doctorat zi: 14,12% în total doctorat]); Medicină (total doctoranzi: 259 [9,88%, în total studenți; doctorat zi: 10,04% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 29 [0,64%, în total studenți; doctorat zi: 13,79% în total doctorat]);	5	5
Universitatea din Petrosani	Tehnic (total doctoranzi: 351 [13,59%, în total studenți; doctorat zi: 1,99% în total doctorat]);	1	Tehnic (total doctoranzi: 299 [10,38%, în total studenți; doctorat zi: 7,69% în total doctorat]);	1	1
Universitatea din Pitesti	Tehnic (total doctoranzi: 95 [3,92%, în total studenți; doctorat zi: 4,21% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 21 [2,31%, în total studenți; doctorat zi: 9,52% în total doctorat]);	2	Tehnic (total doctoranzi: 133 [4,40%, în total studenți; doctorat zi: 6,77% în total doctorat]); Științe (total doctoranzi: 92 [6,93%, în total studenți; doctorat zi: 13,04% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 66 [0,72%, în total studenți; doctorat zi: 10,61% în total doctorat]); Artă, Sport (total doctoranzi: 126 [12,26%, în total studenți; doctorat zi: 12,70% în total doctorat]);	2	4
Universitatea "Petrol-Gaze" Ploiesti	Tehnic (total doctoranzi: 369 [10,70%, în total studenți; doctorat zi: 4,34% în total doctorat]);	1	Tehnic (total doctoranzi: 266 [6,70%, în total studenți; doctorat zi: 7,14% în total doctorat]);	1	1
Universitatea "Eftimie Murgu" Resita		0	Tehnic (total doctoranzi: 30 [2,49%, în total studenți;]);	1	1
Universitatea "Lucian Blaga" Sibiu	Tehnic (total doctoranzi: 121 [3,68%, în total studenți; doctorat zi: 5,79% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 372 [6,04%, în total studenți; doctorat zi: 2,96% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 120 [8,85%, în total studenți;]);	3	Tehnic (total doctoranzi: 137 [3,08%, în total studenți; doctorat zi: 13,87% în total doctorat]); Socio-Uman (total doctoranzi: 391 [3,61%, în total studenți; doctorat zi: 14,83% în total doctorat]); Medicină (total doctoranzi: 191 [12,62%, în total studenți; doctorat zi: 21,99% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 258 [3,27%, în total studenți; doctorat zi: 8,53% în total doctorat]);	3	4
Universitatea "Stefan cel Mare" Suceava	Tehnic (total doctoranzi: 42 [2,06%, în total studenți; doctorat zi: 14,29% în total doctorat]); Agronomic (total doctoranzi: 27 [5,88%, în total studenți;]);	2	Tehnic (total doctoranzi: 84 [2,99%, în total studenți; doctorat zi: 21,43% în total doctorat]); Agronomic (total doctoranzi: 29 [3,81%, în total studenți;]); Socio-Uman (total doctoranzi: 130 [2,85%, în total studenți; doctorat zi: 6,15% în total doctorat]);	2	3
Universitatea "Valachia"	Tehnic (total doctoranzi: 4 [0,17%, în total studenți;]); Socio-	2	Tehnic (total doctoranzi: 32 [1,46%, în total studenți; doctorat zi:	2	3

	2002		2008	
	Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD	Doctoranzi	Nr. domenii IOSUD
Târgoviste	Uman (total doctoranzi: 11 [0,29%, în total studenți]);		Socio-Uman (total doctoranzi: 151 [3,82%, în total studenți; doctorat zi: 7,28% în total doctorat]); Economic (total doctoranzi: 111 [2,82%, în total studenți; doctorat zi: 22,52% în total doctorat]);	
Universitatea "Petru Maior" Tg. Mures		0		0
UMF Tg. Mures		0	Socio-Uman (total doctoranzi: 10 [0,50%, în total studenți]);	1
Universitatea de Artă Teatrală Tg. Mures	Medicină (total doctoranzi: 257 [6,66%, în total studenți; doctorat zi: 1,95% în total doctorat]);	1	Medicină (total doctoranzi: 416 [11,78%, în total studenți; doctorat zi: 1,54% în total doctorat]);	1
Universitatea Politehnică Timisoara		0	Artă, Sport (total doctoranzi: 33 [10,93%, în total studenți; doctorat zi: 48,48% în total doctorat]);	1
USAMV a Banatului Timisoara	Tehnic (total doctoranzi: 693 [5,52%, în total studenți; doctorat zi: 8,51% în total doctorat]);	1	Tehnic (total doctoranzi: 736 [5,36%, în total studenți; doctorat zi: 22,15% în total doctorat]);	1
Universitatea de Vest Timisoara	Tehnic (total doctoranzi: 86 [5,67%, în total studenți; doctorat zi: 2,33% în total doctorat]); Agronomic (total doctoranzi: 249 [11,54%, în total studenți; doctorat zi: 11,24% în total doctorat]); Medicină (total doctoranzi: 72 [8,21%, în total studenți; doctorat zi: 6,94% în total doctorat]);	3	Tehnic (total doctoranzi: 116 [3,33%, în total studenți; doctorat zi: 10,34% în total doctorat]); Agronomic (total doctoranzi: 242 [8,94%, în total studenți; doctorat zi: 33,88% în total doctorat]); Medicină (total doctoranzi: 132 [15,71%, în total studenți; doctorat zi: 23,48% în total doctorat]);	3

2.5 Tendințe la nivelul cuantumului anual al finanțării de bază

Finanțarea învățământului superior de stat are în vedere susținerea financiară a procesului educațional pentru studenții înscriși în sistem în regim bugetat. Trecerea la structura pe cicluri a învățământului universitar (conform procesului Bologna) influențează învățământul superior nu numai din perspectiva numărului de studenți înscriși în sistem ci și din perspectiva resurselor financiare implicate. Din punct de vedere al costurilor trebuie ținut cont de faptul că pregătirea studenților implică eforturi diferite (resurse umane și materiale implicate în procesul didactic). Aceste eforturi pot fi aduse la un numitor comun prin gruparea în „clase de echivalență” în funcție de forma de învățământ și domeniul de studiu. Astfel fiecărei „clase de echivalență” i se asociază un *coeficient de echivalare* corespunzător unei forme de pregătire (de exemplu, în prezent, pentru studiile de doctorat există două forme de pregătire: cu frecvență și fără frecvență - formă în curs de lichidare) și respectiv un *coeficient de cost* corespunzător unui domeniu de studiu.

Coeficienții de echivalare pe forme de învățământ au fost introduși în algoritmul de finanțare pentru a compara și echivala efortul implicat cu procesul de pregătire universitară a unui student, pentru care sunt necesare costuri diferite, în funcție de forma de învățământ la care acesta este înscris. Astfel, coeficienți de echivalare exprimă raportul dintre efortul financiar necesar pentru pregătirea unui student la o anumită formă de învățământ și efortul financiar implicat de pregătirea unui student la forma de învățământ studii universitare de lungă durată (sau în ciclul I), în limba română, în cadrul aceluiași domeniu de studiu.

Observație: În anul 2008, pentru studiile universitare de doctorat au fost utilizați următorii coeficienți de echivalare:

Comisia Europeană

Ministerul Educației Naționale

ANALIZA CALITĂȚII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

ANALIZA CALITĂȚII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Ministerul Educației Naționale

ANALIZA CALITĂȚII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

- pentru forma de *doctorat cu frecvență* valorile 4 (pentru domeniile Tehnic, Agronomic, Științe și Medicină) și, respectiv, 3 (pentru celelalte domenii de studiu);
- pentru forma de *doctorat fără frecvență* valoarea 1 (unu) pentru toate domeniile de studiu.

În prezent, CNFIS a grupat domeniile de studiu reglementate de MECI în 16 domenii de finanțare, în funcție de costul pregătirii universitare a unui student. Astfel, coeficienții de cost pe domenii exprimă raportul dintre efortul financiar necesar pentru pregătirea unui student la forma de învățământ studii universitare de lungă durată (sau în ciclul I), în limba română, într-un domeniu și efortul financiar implicat de pregătirea unui student la aceeași formă de învățământ în domeniul economic și socio-uman (căroră li se asociază un coeficient de cost unitar). Astfel, distribuția pe domenii de studiu a studenților bugetați influențează în mod semnificativ distribuția alocațiilor bugetare destinate finanțării de bază.

În anul 2008, coeficienții de cost pentru domenii de studii au avut valorile prezentate în continuare:

tehnic - fara fizica-chimie	1,75	stiinte - fizica-chimie	1,9	film	7,5
tehnic - fizica-chimie	1,9	matematica	1,65	interpretare muzicala	5,37
arhitectura	2,5	socio-uman	1	muzica	3
agronic	1,75	psihologie	1	arta	3
stiinte - fara fizica-chimie	1,65	medicina	2,25	sport	1,86
		economie	1		
		teatru	5,37		

În continuare prezentăm o analiză a studenților înscriși la doctorat și susținuți de la bugetul de stat și implicațiile de natură financiară asupra finanțării de bază corespunzătoare acestora.

Tabel 12. Evoluția alocațiilor bugetare destinate finanțării de bază, pe domenii de studiu, în perioada 2001-2008

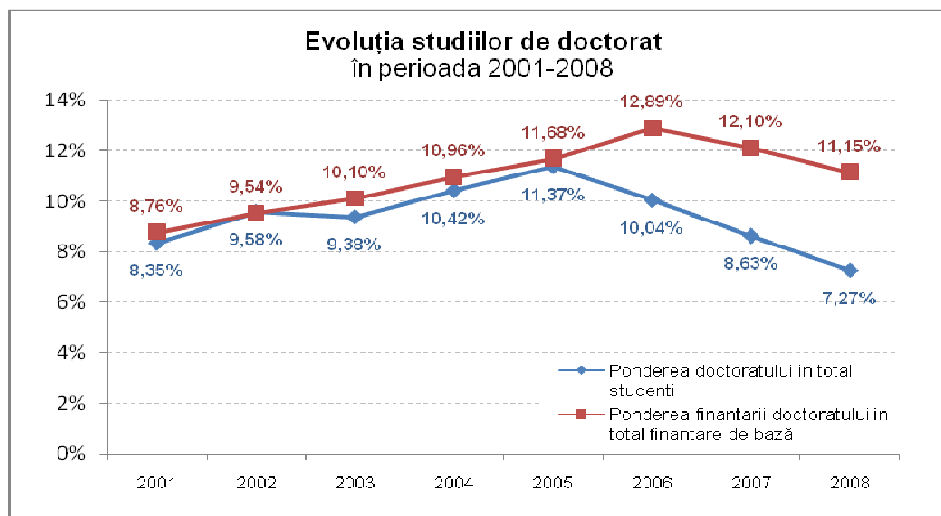
Domeniul de studiu	Alocație totală (domenii)								Alocație doctorat (domenii)							
	(milioane lei - RON)								(milioane lei - RON)							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	380,00	477,49	633,15	847,26	1,041,24	1,175,35	1,680,73	1,947,30	33,28	45,53	63,97	92,85	121,66	151,53	203,36	217,12
tehnic	140,81	175,11	212,10	286,16	354,00	422,66	601,08	707,66	11,43	14,53	17,34	27,04	37,76	46,87	66,34	72,22
arhitectura	3,79	4,57	6,25	8,30	9,90	15,25	23,01	26,12	0,18	0,32	0,60	0,85	0,93	1,40	2,23	2,89
agronomic	13,26	16,61	22,41	30,45	34,95	42,91	59,75	67,23	2,31	3,03	4,22	5,99	7,79	10,14	12,89	13,43
stiinte	38,37	47,03	82,58	115,24	111,94	127,99	178,92	200,86	4,46	5,89	11,14	14,02	17,51	22,44	29,72	32,52
socio-uman	53,00	66,09	86,03	114,05	135,70	142,21	206,49	244,64	3,91	5,06	6,69	9,46	13,60	16,12	21,56	22,08
medicina	61,11	76,56	97,35	131,34	152,81	191,63	284,35	328,06	7,02	11,16	14,63	22,67	28,35	36,23	46,67	50,12
economie	28,97	33,70	44,97	55,36	59,54	69,43	98,16	117,27	2,26	3,01	4,95	4,85	4,82	6,28	7,85	7,20
arte sport	28,63	36,01	51,27	72,78	87,93	98,78	139,16	158,75	1,72	2,52	4,40	7,98	10,90	12,05	16,11	16,65

	Pondere finantarii doctoratului in total finantare de baza							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	8,76%	9,54%	10,10%	10,96%	11,68%	12,89%	12,10%	11,15%

tehnici	8,12%	8,30%	8,17%	9,45%	10,67%	11,09%	11,04%	10,21%
arhitectura	4,74%	7,10%	9,54%	10,23%	9,35%	9,15%	9,71%	11,06%
agronomie	17,40%	18,22%	18,83%	19,66%	22,30%	23,63%	21,56%	19,98%
stiinte	11,63%	12,53%	13,49%	12,17%	15,64%	17,54%	16,61%	16,19%
socio-uman	7,38%	7,66%	7,78%	8,29%	10,02%	11,33%	10,44%	9,03%
medicina	11,48%	14,58%	15,03%	17,26%	18,55%	18,91%	16,41%	15,28%
economie	7,80%	8,92%	11,00%	8,75%	8,10%	9,04%	8,00%	6,14%
arte sport	6,00%	7,00%	8,59%	10,96%	12,39%	12,20%	11,58%	10,49%

Grafic 9. Evoluția numărului de doctoranzi și a alocației bugetare corespunzătoare în perioada 2001-2008

Tabel 13. Evoluția finanțării studiilor de doctorat în perioada 2001-2008

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PIB (mil. lei)	116 769	151 475	197 565	246 372	287 186	344 536	404 709	502 136
FB (mil. lei)	380,00	477,49	633,15	847,26	1 041,24	1 086,55	1 680,73	1 947,30
%FB/PIB	0,33%	0,32%	0,32%	0,34%	0,36%	0,32%	0,42%	0,39%
Doctorat (mil. lei)	33,28	45,53	63,97	92,85	121,66	151,53	203,36	217,12
%Doctorat/FB	8,76%	9,54%	10,10%	10,96%	11,68%	13,95%	12,10%	11,15%
%Doctorat/PIB	0,03%	0,03%	0,03%	0,04%	0,04%	0,04%	0,05%	0,04%

Analizând evoluțiile valorice și procentuale privind susținerea de la Bugetul de Stat a studiilor de doctorat, se observă faptul că, din punct de vedere valoric, alocația bugetară pentru studiile de doctorat crește de la an la an, urmând tendința alocației totale destinate finanțării de bază. Pe de altă parte, ponderea acestor alocații în alocația bugetară destinată finanțării de bază înregistrează o evoluție crescătoare pentru perioada 2001-2005, urmată de o evoluție descrescătoare pentru ultimii doi ani (2007 și 2008). Mai mult, se observă de asemenea (v. Tabelul 9) faptul că ponderea din PIB a finanțării studiilor de doctorat pentru perioada 2001-2008 variază în jurul valorilor de 0,03%-0,04%, având un punct de maxim în anul 2007 (0,05%), în anul în care și procentul din PIB pentru finanțarea de bază a înregistrat un maxim.

3 Tipuri de susținere financiară a studiilor doctorale în România

În prezent, o temă aparte legată de studiile doctorale este reprezentată de implicațiile asupra finanțării studiilor doctorale determinate de noul cadru de organizare a studiilor de doctorat (conform Legii 288/2005), de apariția școlilor doctorale și de noua reglementare de acordare a burselor de la bugetul de stat și din Fondul Social European.

Având în vedere importanța acestei tematici, au fost puse în discuție, în mai multe rânduri, atât la nivel instituțional cât și la nivel central:

- elementele necesare clarificării contextului actual privind ciclul de studii de doctorat (implicațiile determinate de reglementările în vigoare, sublinierea rolului și a direcțiilor strategice privind susținerea acestui ciclu de studii universitare);
- măsurile care se impun în prezent și în perspectivă pentru susținerea acestei forme de pregătire universitară.

3.1 Organizarea actuală a studiilor de doctorat

În prezent, în universitățile acreditate care au primit dreptul de a organiza doctoratul (au calitatea de IOSUD – Instituție organizatoare de studii universitare de doctorat) modul de desfășurare și susținere financiară a ciclului de studii de universitare de doctorat se clasifică în funcție de:

- forma *de studiu* (cu frecvență sau fără frecvență);
- forma *de susținere financiară a pregătirii* (în regim fără taxă sau cu taxă);
- forma *de sprijin financiar pentru student* (cu bursă sau fără bursă).

Astfel, în prezent există următoarele 5 tipuri distincte de doctoranzi:

- *Doctoranzi cu frecvență*
 - în regim fără taxă
 - cu bursă
 - din Fondul Social European - FSE (eligibili doar doctoranzii înscriși în anul I, anul universitar 2008/2009) (tipul_1)

- de la Bugetul de Stat (eligibili numai doctoranzii în anul II și III, anul universitar 2008/2009) (tipul_2)
- fără bursă (eligibili toți doctoranzii înscriși în anul I, II și III, anul universitar 2008/2009) (tipul_3)
- în regim cu taxă (eligibili toți doctoranzii înscriși începând cu anul universitar 2005/2006) (tipul_4)
- *Doctoranzi fără frecvență*
 - în regim fără taxă (eligibili doar doctoranzii înscriși în forma "veche" de doctorat, până în anul universitar 2003/2004) (un tip în curs de lichidare)
 - în regim cu taxă (eligibili toți doctoranzii înscriși începând cu anul universitar 2005/2006) (tipul_5)

Pe lângă acest tablou destul de complex, există și doctoranzi, de regulă fără frecvență, în institutele de cercetare ale Academiei Române precum și în alte institute de cercetare care au calitatea de IOD (Instituție organizatoare de doctorat) și care beneficiază de finanțare instituțională.

3.2 Susținerea financiară

Din punct de vedere financiar, se disting două componente ale susținerii pentru desfășurarea acestui ciclu de studii. Astfel, pentru studiile de doctorat se finanțează pe de o parte *procesul didactic și de cercetare* și pe de altă parte *studentul (doctorandul)*. Sursele de finanțare posibile pentru aceste componente ale susținerii financiare sunt:

- alocații de la bugetul de stat (acordate prin alocație instituțională sau prin competiție, în funcție de instituția care le repartizează; de exemplu: bugetul de stat repartizat de MECI, ANCS, Academia Română sau alte institute de cercetare etc.).
- alte venituri extrabugetare (venituri proprii din contracte de cercetare cu terți etc.).

a) **Suștinerea financiară pentru universitatea** care desfășoară activități didactice pentru studenții înscriși la doctorat. În această formă de susținere instituțională se disting două surse de finanțare:

- din finanțarea de bază (calculată conform metodologiei de finanțare aprobată anual de MECI, pe baza numărului de studenți fizici înscriși în regim fără taxă la diferitele domenii de studii doctorale din universitate). Această sursă de finanțare este destinată acoperirii cheltuielilor de personal și a cheltuielilor curente determinate de desfășurarea procesului didactic corespunzător.

Observație: Din aceste fonduri sunt acoperite, la nivelul multor universități, și cheltuielile cu contribuțiile sociale corespunzătoare fondului de burse pentru doctoranzii cu bursă, în vederea asigurării, în același timp, a vechimii în muncă pentru aceștia; astfel, această finanțare contribuie și la susținerea financiară a doctorandului

- din taxa de studii (pentru acoperirea cheltuielilor instituționale de școlarizare a doctoranzilor în regim cu taxă).
- din granturi de cercetare specifice tinerilor doctoranzi

Observație: granturile de tip TD pentru tineri doctoranzi acordate de MECI-CNCSIS, pentru desfășurarea programelor de doctorat, în vederea acoperirii cheltuielilor de informare, mobilități, materiale, obiecte de inventar, costuri de valorificare a rezultatelor cercetării.

b) **Suștinerea financiară pentru doctorandul** care este înscris la ciclul de studii de doctorat

- prin bursă de studiu:
 - din cadrul alocațiilor bugetare cu destinație specială - fondul de burse (pentru studenții în regim fără taxă, cu bursă de la bugetul de stat) Conform HG 567/2005, art 21(3), cuantumul bursei este egal cu salariul unui asistent de cercetare (pentru ciclul I al studiilor de doctorat, perioada programului de pregătire universitară avansată), sau cu salariul unui cercetător științific (pentru ciclul II al studiilor de doctorat, perioada programului de cercetare științifică)

- din Fondul Social European, prin bursele FSE (eligibilă pentru doctoranzii cu frecvență, în regim fără taxă, începând cu anul I al anului universitar 2008/2009)
- din proiectele de cercetare "Burse Doctorale", obținute prin competiția organizată de MECT-CNCSIS (pentru doctoranzii cu frecvență din anul I, în regim fără taxă, până în anul universitar 2008/2009)
- prin salariu acordat din granturi, contracte sau proiecte de cercetare

Observație: granturile de tip TD pentru tineri doctoranzi acordate de MECI-CNCSIS alocă finanțare pentru acoperirea cheltuielilor de personal al doctorandului.

3.3 Direcții strategice specifice

Pentru a atinge unul din obiectivele strategice importante declarate atât la nivel național cât și la nivel european, privind **creșterea numărului de absolvenți al ciclului III de studii universitare (studiile de doctorat)** s-au menționat mai multe direcții strategice, pentru unele dintre acestea deja existând mecanisme de susținere financiară, pentru altele fiind necesare crearea/dezvoltarea de mecanisme pentru susținerea implementării acestora:

- susținere financiară a doctoranzilor prin burse (din bugetul de stat, din FSE, din granturi de cercetare);
- susținere financiară pentru universități realizată din finanțarea de bază și pentru contribuțiile la stat asociate cunștului burselor (pentru ca absolventul de doctorat să obțină un alt statut pe piața muncii, prin considerarea studiilor de doctorat ca vechime în muncă);
- alinierea la direcțiile strategice generale de la nivel european:
 - "Comunicatul de la Berlin" al miniștrilor educației din țările europene a fost primul document important din cadrul a ceea ce este numit generic "Procesul Bologna" care a scos în evidență necesitatea includerii nivelului doctoral ca un al treilea ciclu de studii universitare. Miniștrii au scos în evidență atunci importanța cercetării și a pregătirii pentru cercetare, a promovării interdisciplinarității în vederea

menținerii și îmbunătățirii calității în învățământul superior și, mai general, pentru creșterea competitivității sistemului

- “Comunicatul de la Bergen” a continuat această linie de gândire recunoscând nevoia de a îmbunătăți sinergia între sistemul de învățământ superior și alte sectoare ale cercetării în toate țările, pe de o parte, și între Spațiul European al Învățământului Superior (SEIS/EHEA) și, pentru Uniunea Europeană, Spațiul European al Cercetării (ERA), pe de altă parte. În acest sens, documentul semnat de miniștrii educației care s-au întâlnit la Bergen în anul 2005 propune câteva linii directoare pentru întreaga activitate ce trebuie desfășurată în această direcție:

- calificările la nivelul doctoral trebuie să fie pe deplin aliniate cu cadrul general al calificărilor la nivel de SEIS utilizând abordarea bazată pe rezultate,
- esența studiilor doctorale este avansarea cunoașterii prin realizarea de cercetare originală,
- universitățile trebuie să realizeze programe doctorale care să promoveze pregătirea interdisciplinară și să dezvolte capacități care să poate fi transferate, satisfăcând nevoia unei piețe a muncii mai largi,
- evitarea unei supra-reglementări a programelor doctorale.

3.4 Elemente privind cadrul legislativ

În conformitate cu Legea 288/2004, doctoratul a devenit ciclu de studii universitare, conform obligațiilor asumate de sistemul de învățământ superior din România în cadrul procesului Bologna. Analizându-se cadrul reglementărilor actuale se observă următoarele:

- Doctorandul, ca termen tradițional ce se păstrează conform HG 567/15.06.2005, art.20, are în prezent statutul de “student la ciclul III de studii universitare (de doctorat)”. Dacă se recunoaște acest statut, aceasta ar implica următoarele consecințe:

- Doctorandul cu frecvență poate beneficia de drepturile sociale acordate studenților (gratuitate sau reducere pe transport local și/sau interurban pe CFR; subvenție cămin; asistență medicală gratuită). Cu toate acestea, nu există reglementări clare privind aceste aspecte, care trebuie să fie și corelate cu alte reglementări internaționale privind facilitățile acordate în funcție de vârstă (există diferite reglementări pentru tinerii până la 25 de ani și, respectiv 35 de ani).
- În cadrul reglementărilor actuale, doctoranzii cu frecvență beneficiază de bursă în următoarele condiții:
 - doctoranzii înscriși după anul universitar 2005/2006, conform noii reglementări, HG 567/15.06.2005, art.21, alin.(1), în regim fără taxă (anul 2 și 3 de studiu în anul universitar curent) pot beneficia de burse obținute prin concurs organizat de IOSUD; pentru aceștia quantumul bursei trebuie să corespundă, conform HG 567/15.06.2005, art.21, alin.(3), salariului unui asistent de cercetare (în prima parte a stagiului de doctorat, 2-3 semestre) respectiv salariul de cercetător științific (în partea a 2-a a stagiului, după începerea programului de cercetare științifică). În total bursa se alocă pe o durată maximă de 3 ani, dar se poate acorda și pe fiecare dintre cele două părți ale stagiului.

În această situație, rămâne deschisă problema contribuțiilor datorate, potrivit legii, la asigurările pentru șomaj, la asigurările sociale de sănătate și pentru accidente de muncă și boli profesionale, situație nereglementată clar în prezent.

Conform HG 567/15.06.2005, art.23, alin.1-2, contribuțiile corespunzătoare acestor drepturi ce revin unui salariat trebuie să fie acoperite de universitate, determinând cheltuieli suplimentare (nu se specifică dacă din finanțarea de bază sau din fondul de burse). Totuși, conform Codului Fiscal, art.42 și art.55, bursele sunt excluse de la impozitarea pe venit sau alte obligații de impozitare aferente veniturilor. În plus, Legea 19/2000 (art.5, art.8, art 38) consideră perioadele în care s-au urmat cursurile de zi ale învățământului universitar (din anul universitar 2005/2006, studiile de doctorat reprezentând ciclul III al studiilor universitare) ca fiind perioadă necontributivă, permițând asimilarea acestora ca vechime în muncă.

În ceea ce privește prevederile art. 172 (6) din Legea 84/1995 cu modificările și completările ulterioare, „...bursierii, pe perioada bursei, au drepturile și obligațiile profesionale ale unui preparator universitar. Activitatea respectivă constituie vechime în muncă” se face referire la drepturi și obligații profesionale și nu la obligațiile privind “contribuțiile aferente salariilor doctoranzilor”.

- doctoranzii înscriși începând cu anul universitar 2008/2009 în regim fără taxă (anul 1 de studiu în anul universitar curent) pot beneficia doar de burse acordate din granturile câștigate de universitate în cadrul Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (POSDRU), program cofinanțat din Fondul Social European (FSE), această bursă fiind semnificativ mai mare decât cea oferită de la bugetul de stat pentru doctoranzii înscriși în anii universitari anteriori.

În aceste condiții, rămâne deschisă ca temă de discuție, în vederea rezolvării, situația universităților care nu câștigă granturi care asigură finanțarea din FSE a burselor doctorale (de exemplu, pentru că nu se înscriu suficienți candidați la concursul de admitere la doctorat și nu se atinge numărul minim de beneficiari), cât și situația universităților care nu sunt încadrate în domeniile prioritare pentru o astfel de finanțare din POSDRU.

- Doctoranzii fără frecvență se încadrează în următoarele categorii:
 - înscriși înainte de începutul anului universitar 2005/2006, în regim fără taxă, care finalizează studiile (această formă de doctorat este în curs de lichidare în prezent); aceștia nu plătesc taxe și pot fi beneficiari de burse private;
 - doctoranzii înscriși după anul universitar 2005/2006, conform HG 567/15.06.2005, art.16, numai în regim cu taxă.

4 Experiențe internaționale

Studiile doctorale reprezintă o prioritate la nivel european, acest lucru fiind subliniat în special în cadrul procesului Bologna. Primul comunicat al miniștrilor educației din Europa care menționează importanța studiilor de doctorat a fost Comunicatul de la Berlin din 2003, care subliniază rolul doctoratului atât ca un al treilea ciclu de învățământ superior cât și ca o prima etapă în cariera tinerilor cercetători.

4.1 *Importanța, la nivel european, a programelor de doctorat pentru învățământul superior și cercetare*

În ultimii ani, preocupările de la nivel european privind promovarea studiilor de doctorat au fost semnificative⁷. Asociația Universităților Europene (EUA⁸) a fost una din instituțiile care a avut o preocupare deosebită în demersul de promovare și întărire a rolului studiilor doctorale la nivel european. Această implicare a condus la declararea⁹ ca prioritate a EUA promovarea unei mai strânse legături între Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA) și Spațiul European al Cercetării (ERA), element important de întărire a capacității de cercetare de la nivel european și de îmbunătățire a calității și atractivității învățământului superior european.

În acest sens, un prim proiect al EUA intitulat „Programele doctorale pentru o societate a cunoașterii la nivel european” (2003-2005) a deschis dialogul între universități și factorii de decizie de la nivel politic privind reforma programelor doctorale și au condus la adoptarea, la Salzburg¹⁰ în 2005, a zece principii de bază privind dezvoltarea în viitor a programelor de doctorat, după cum urmează:

- componenta principală a pregătirii doctorale este dezvoltarea de cunoaștere prin cercetare originală (*de asemenea, este știut faptul că pregătirea doctorală*

⁷ Conferințe tematice cu largă audiență academică, 23-24 Martie 2006 și 26-27 octombrie 2006, Brussels, Belgia; Conferința „Candidații la doctorat ca tineri profesioniști: finanțare și mecanisme de suport”, 1-2 Iunie 2006, Viena, Austria;

Studiul privind finanțarea programelor de doctorat și a candidaților la doctorat (aplicat reprezentanților BFUG); Seminar Bologna „Programe de doctorat în Europa”, 7-9 Decembrie 2006, Nisa, Franța; Conferința „Absolvenți universitari în Europa: Cum pot ei îmbunătăți cercetarea universitară?”, 11-12 Noiembrie 2006, Londra, Marea Britanie

⁸ European University Association (EUA)

⁹ EUA Graz Declaration, iunie 2003.

¹⁰ În cadrul Seminarului Bologna privind „Programele de doctorat pentru o societate a cunoașterii la nivel european”, Salzburg, 3-5 februarie 2005

trebuie să ajungă să satisfacă cerințele pieței muncii, acestea fiind mult mai variate decât cele din mediul academic).

- includerea studiilor doctorale în cadrul strategiilor și politicilor instituționale (să se asigure că programele doctorale și stagiile de cercetare oferite vin în întâmpinarea unor noi provocări și includ oportunități de dezvoltare profesională corespunzătoare)
- importanța diversității
- candidații la doctorat - cercetători în primul stagiul (să se asigure recunoașterea acestora ca profesioniști, cu drepturile corespunzătoare, care aduc o contribuție cheie creației de nouă cunoaștere)
- rolul important al supervizării și evaluării
- atingerea masei critice
- durata (o durată corespunzătoare a studiilor de doctorat, de regulă de 3-4 ani cu frecvență)
- promovarea structurilor inovative
- creșterea mobilității
- asigurarea finanțării necesare (pentru dezvoltarea unor programe doctorale de calitate)

Ca urmare a acestor preocupări, comunicatul miniștrilor de la Bergen, din mai 2005, a pus accentul pe necesitatea întăririi sinergiei dintre învățământul superior și cercetare, studiile doctorale având un rol important pentru aceasta. Calificările dobândite după finalizarea studiilor de doctorat „*trebuie să fie aliniate la cadrul de calificări al SEÎS folosind abordarea bazată pe rezultate. Avansarea cunoașterii prin cercetare originală constituie partea principală a formării doctorale. Date fiind nevoia de programe doctorale structurate și nevoia de supervizare și evaluare transparente, specificăm faptul că volumul de lucru normal corespunzător celui de-al treilea ciclu ar trebui să corespundă la 3-4 ani învățământ cu frecvență. Le recomandăm cu tărie universităților să se asigure că programele lor doctorale promovează formarea interdisciplinară și dezvoltarea competențelor transferabile satisfăcând astfel nevoile pieței muncii. Trebuie să realizăm o creștere a numărului candidaților la doctorate care își aleg cariere de cercetare în cadrul SEÎS. Prin participanți la al treilea ciclu de studiu ne referim atât la studenți cât și la cercetătorii debutanți*”.

Pornind de la rezultatele primului proiect al EUA, mai sus menționat, de la principiile privind studiile de doctorat, adoptate la Salzburg și de la elementele

subliniate în Comunicatul de la Bergen, EUA a propus Grupului de coordonare a procesului Bologna (Bologna Follow-Up Group) un al doilea proiect privind „programele de doctorat la nivelul universităților europene: rezultate și provocări”, în vederea realizării unui raport¹¹ pentru conferința miniștrilor educației din 2007. Având în vedere faptul că o componentă importantă a acestui proiect a fost analiza sistemelor de finanțare a studiilor de doctorat de la nivel european, s-a realizat un studiu specific, aplicat la nivelul țărilor participante la procesul Bologna.

În continuare vom prezenta câteva din rezultatele generale ale acestui studiu privind finanțarea ciclului de studii universitare de doctorat.

4.2 Surse de finanțare

La nivel¹² european, s-au identificat două mari grupe de surse de finanțare: de la bugetul de stat și din alte venituri (extrabugetare), acestea fiind alocate prin diverse instituții guvernamentale sau alte instituții cu rol în învățământul superior, ministerul educației și/sau ministerul cercetării (în situația în care acestea sunt diferite), consilii de finanțare și/sau de cercetare, institute de cercetare, fundații publice și private, societăți comerciale, întreprinderi din industrie. În general, există un minister sau o instituție publică responsabilă pentru finanțarea doctoranzilor sau a programelor de doctorat. La nivelul mai multor țări, există același tip de instituții responsabile atât pentru finanțarea doctoranzilor cât și pentru finanțarea programelor de doctorat, totuși numărul instituțiilor care finanțează doctorandul este mai mare decât cele care finanțează programele, fundațiile, întreprinderile private, agențiile internaționale sau străine finanțând, în principal, doctoranzii.

Proporția de finanțare a doctoranzilor comparativ cu programele sau școlile de doctorat variază foarte mult la nivel european, fiind determinată atât de diversitatea surselor de finanțare, nivelul de centralizare a studiilor doctorale, cât mai ales de direcțiile strategice de la nivel național. Astfel, variațiile sunt diverse, pornind de la modelul de finanțare întâlnit din Italia (unde finanțarea nu este alocată doctorandului ci programului de doctorat) până la modelul din Germania (unde finanțarea este preponderentă pentru doctorand, aproximativ 80% din finanțarea totală a studiilor doctorale).

¹¹ European University Association, *Doctoral Programmes in Europe's universities: achievements and challenges*, Report prepared for European Universities and Ministers of Higher Education,

¹² Idem 11

Sursele de finanțare externe, menționate cel mai des de țările europene, sunt: Programul Cadru al Uniunii Europene și alte scheme europene incluzând Marie Curie Research Training Scheme, Erasmus Mundus și TEMPUS.

4.3 Mecanisme și metode de finanțare

Din analiza¹³ la nivel european s-au identificat două mecanisme generale de finanțare: prin alocație globală de la guvern și prin competiție de granturi de cercetare. De asemenea, institutele publice de cercetare, academiile și consiliile de cercetare finanțează studiile de doctorat, atât la nivel instituțional (alocație globală) cât și pe baze competitive. Alte surse de finanțare includ European Science Foundation (ESF) și alte fundații naționale sau private. Sunt țări care finanțează studiile de doctorat din fonduri speciale, dedicate pentru aceasta. De exemplu, Germania oferă fonduri speciale cum ar fi DFG (Deutsche Forschungs Gemeinschaft, German Research Society) și "Exzellenzinitiative"; Franța are o linie de buget dedicată pentru școli doctorale (pentru funcționarea acestora, organizarea de pregătire trans-disciplinară, activități internaționale și pregătirea doctoranzilor pentru cariera lor profesională); în Anglia, fondurile alocate pentru studiile postuniversitare de către Consiliul de Cercetare pot fi alocate și pentru studiile de doctorat; în Elveția există o agenție inter-instituțională și Fundația Națională de Știință care alocă finanțare pentru introducerea programelor structurate de doctorat.

Astfel, s-au identificat¹⁴ următoarele mecanisme de finanțare:

- a) prin alocație globală (de bază) de la guvern (11 țări - Bosnia-Herțegovina, Croația, Cipru, Grecia, Latvia, Montenegro, Norvegia, Polonia, Rusia, Scoția, Republica Slovacă)
- b) prin competiție de granturi (6 țări - Albania, Andora, Armenia, Finlanda, Malta, Turcia)
- c) mixt (13 țări - Austria, Republica Cehă, Danemarca, Estonia, Germania, Islanda, Irlanda, Italia, Lituania, Romania, Spania, Suedia, Marea Britanie)

¹³ idem 11

¹⁴ Aceste informații sunt rezultatul unui studiu realizat la sfârșitul anului 2006, pe baza unui chestionar completat de către miniștrii educației (sau pentru știință) din 37 de țări membre în cadrul Procesului Bologna.

- d) fonduri speciale pentru programe/școli doctorale (10 țări - Andora, Estonia, Franța, Germania, Olanda, Norvegia, România, Elveția, Marea Britanie și Scoția)

4.3.1 Modele de alocare a fondurilor pentru doctoranzi

Bursele și granturile sunt cele mai des întâlnite forme de finanțare a doctoranzilor întâlnite la nivel european. În plus, în unele țări se întâlnesc și alte forme de finanțare a doctorandului, cum este finanțarea sub formă de salariu sau finanțarea pentru asistența la predare.

Astfel s-au fost identificat¹⁵ următoarele modele de alocare a fondurilor pentru candidații la studiile doctorale (doctoranzi):

- a) numai pe bază de salarii (o țară - Republica Slovacă);
- b) numai pe bază de burse (Scholarship/fellowship/grants) (8 țări - Bosnia-Herțegovina, Republica Cehă, Georgia, Lituania, Polonia, Rusia, Marea Britanie și Scoția)
- c) numai pentru asistență la predare (nicio țară)
- d) combinat a) și b) (5 țări - Austria, Croația, Danemarca, Finland, Suedia)
- e) combinat a) și c) (o țară - Montenegro)
- f) combinat b) și c) (7 țări - Albania, Andora, Armenia, Irlanda, Latvia, Romania, Spania)
- g) combinat a), b) și c) (11 țări - Belgia-Flandra, Cipru, Estonia, Franța, Germania, Grecia, Islanda, Liechtenstein, Malta, Elveția, Turcia)

4.3.2 Modele de alocare a fondurilor pentru programele de doctorat

La nivel european se disting două modalități principale de finanțare a programelor de doctorat: *granturi acordate la nivel instituțional*, instituțiilor sau unităților academice, și *granturi acordate pentru proiecte de cercetare*. Practica de la nivel european arată faptul că atunci când se alocă granturi pentru programe de

¹⁵ Idem 14

doctorat, acestea se alocă, în cele mai multe cazuri, proiectelor de cercetare, dar la nivelul majorității țărilor europene se întâlnește modelul mixt de finanțare.

Astfel s-au identificat¹⁶ următoarele modele de alocare a fondurilor pentru programele de studii doctorale:

- a) prin Granturi pentru proiecte de cercetare (11 țări - Albania, Belgia-Flandra, Croația, Estonia, Finlanda, Malta, Montenegro, România, Rusia, Spania, Turcia)
- b) prin Granturi acordate instituțiilor sau unităților academice (4 țări - Franța, Georgia, Liechtenstein, Scoția)
- c) amândouă (17 țări - Andora, Armenia, Austria, Republica Cehă, Danemarca, Germania, Grecia, Islanda, Irlanda, Italia, Latvia, Lituania, Polonia, Republica Slovacă, Suedia, Elveția, Marea Britanie)

Rezultatele studiului au subliniat faptul că există o mare diversitate la nivelul surselor de finanțare, cât și a mecanismelor și metodelor de repartizare a fondurilor pentru sistemul de doctorat. În plus, s-a observat faptul că diversitatea este din ce în ce mai accentuată în ultimii ani urmând, probabil, un curs ireversibil. Această situație implică necesitatea unei coordonări a diverselor metode existente, pentru a identifica proceduri optime de finanțare a doctoranzilor. Asigurarea calității programelor de doctorat va deveni mai complexă, constituind un element important care trebuie să fie avut în vedere.

4.4 Niveluri de finanțare

Un element important care a fost menționat în acest studiu este cel referitor la datele care sunt disponibile la nivel național, constatându-se o lipsă generală de date consistente specifice studiilor doctorale, în special în ceea ce privește quantumul finanțării alocate. În plus, deoarece există o mare diversitate la nivelul structurii finanțării (în funcție de surse și destinații) a fost imposibilă realizarea unei comparații la nivel european, raportările făcute de țările participante la acest studiu nefiind cuprinzătoare.

Totuși, în funcție de nivelul de finanțare de la bugetul de stat, s-au observat următoarele:

¹⁶ Aceste informații sunt rezultatul unui studiu realizat la sfârșitul anului 2006, pe baza unui chestionar completat de către miniștrii educației (sau pentru știință) din 37 de țări membre în cadrul Procesului Bologna.

- a) Nivelul de finanțare a programelor de doctorat variază foarte mult, de la 50.000 Euro pe program de doctorat în Estonia, până la 360.000 Euro în Finlanda, această variație fiind determinată, în plus, de dimensiunea programului de doctorat și costul diferit al domeniului de studii.
- b) Finanțarea doctorandului variază foarte mult în funcție de modalitatea de realizare (și diversitatea surselor) și de numărul doctoranzilor care sunt finanțați de la buget. Situația variază de la finanțarea de la buget a tuturor doctoranzilor (exemplu, țările foste socialiste) până la finanțarea parțială de aproximativ 60%, în Italia sau, respectiv 20% în Franța.

Observație: În România se poate observa o creștere semnificativă a ponderii doctoranzilor cu taxă în total doctoranzi, de la 2% în 2002 la 35% în 2008 (ca efect al aplicării HG 567/2005, v. Grafic 5.

- c) Distribuția doctoranzilor pe domenii de studiu variază foarte mult, ponderea cea mai mare fiind întâlnită la domeniile de inginerie (variație între 40% și 70%, cu excepția Islandei – 33% și Suediei – 23%). Ponderea științelor sociale variază de la 8% la 33%, a științelor umaniste între 16% și 23%, iar a medicinei între 9% și 23% (cu excepția Suediei – 39%).

Observație: În România, situația corespunzătoare anului 2008 (anul universitar 2007/2008) este următoarea (v. Tabelul 5): tehnic - 31,35%; științe - 13,26%; socio-uman - 19,75%; medicina - 18,35%; economie - 7,18%; arte sport - 3,57%.

- d) Procentul de doctoranzi străini variază foarte mult la nivel național, de la 1% până la peste 40% din totalul numărului de studenți de la nivel național, noile țări membre ale Uniunii Europene având un procent mai mic de 10%, dintre țările membre EU-15, făcând excepție Finlanda – 7,1% și Italia – 2%. În cadrul studiului, au fost identificate următoarele categorii de rezultate privind ponderea numărului de doctoranzi străini în totalul doctoranzilor de la nivel național:

- sub 10% (13 țări - Albania, Armenia, Croația, Cipru, Republica Cehă, Estonia, Finlanda, Italia, Latvia, Lituania, Malta, Polonia, Republica Slovacă)
- aproximativ 20% (9 țări - Austria, Belgia-Flandra, Danemarca, Germania, Islanda, Norvegia, Rusia, Spania, Suedia)
- peste 30% (4 țări - Franța, Liechtenstein, Elveția, Marea Britanie)

Observație: În România, în anul universitar 2007-2008 erau înscriși¹⁷ 2,45% studenți străini (din care 6,23% subvenționați de la buget și 2,70% în regim cu taxă)

e) Variația cuantumului alocat anual doctoranzilor, sub formă de burse/granturi, este considerabilă la nivel european, sub 5000 Euro întâlnită la nivelul țărilor nou intrate în UE și în țările non-UE. La nivelul țărilor fondatoare ale UE și a primelor țări care s-au aliniat la UE, cuantumul alocat doctoranzilor variază între 7000 Euro și 21000 Euro, valorile cele mai mari fiind întâlnite în Danemarca și Norvegia (aproximativ 30000 Euro, corespunzător salariilor unui doctorand). De asemenea, variațiile fondurilor alocate pentru doctoranzi variază foarte mult și la nivel național (de exemplu, în Austria, de la 180 Euro la 7000 Euro). La nivel european, s-au identificat următoarele categorii ale nivelului minim al grantului alocat anual doctoranzilor:

- sub 5000 euro (9 țări - Austria, Croația, Republica Cehă, Estonia, Latvia, Lituania, România, Rusia, Republic Slovacă)
- între 7000 Euro și 21000 Euro (13 țări - Andora, Austria, Belgia-Flandra, Finlanda, Franța, Islanda, Irlanda, Italia, Liechtenstein, Spania, Suedia, Marea Britanie și Scoția)
- peste 22000 Euro (5 țări - Austria, Danemarca, Olanda, Norvegia, Elveția)

În urma acestui studiu s-au identificat următoarele problematice principale existente la nivelul sistemelor de doctorat din Europa, care se regăsesc și în cazul României:

- o mare diversitate la nivelul structurii sistemului de doctorat, statutului doctoranzilor, surselor, mecanismelor și modalităților de finanțare pentru programele de doctorat și pentru doctoranzi
- lipsa datelor cantitative detaliate pe cicluri de studii și categorii de cheltuieli privind cuantumul finanțării sistemului de doctorat
- variație mare a nivelului finanțării publice a doctoranzilor
- insuficiența finanțării publice a sistemului de doctorat
- diversitate în gradul de internaționalizare a sistemului de doctorat

¹⁷ Sursa: raportările universităților cu data de referință 1 ianuarie 2008, centralizate la nivelul CNFIS.

De asemenea, raportul prezintă câteva concluzii importante care trebuie să fie avute în vedere în continuare:

- necesitatea unui sistem de doctorat structurat
- necesitatea existenței unor informații detaliate privind sistemul de doctorat
- necesitatea existenței unei finanțări adecvate și a celei mai bune modalități de finanțare orientate către nevoile doctoranzilor
- necesitatea unei mai bune coordonări la nivel național și internațional.

5 Concluzii

5.1 Considerații generale

Prin adoptarea noii structuri a învățământului superior prin Legea 288/2004, în care studiile doctorale în universități devin ciclul III al studiilor universitare iar doctoranzii sunt considerați studenți, România și-a îndeplinit la nivel legislativ obligațiile asumate în acest sens de miniștrii educației în cadrul procesului Bologna. În același timp, România, ca țară membră din 2007 a Uniunii Europene, și-a asumat obligații concrete în sensul formării prin doctorat a forței de muncă înalt calificate în domenii prioritare pentru strategia Lisabona iar îndeplinirea acestora nu este facultativă. În anul 2013 statisticile vor trebui să dovedească faptul că în aceste domenii (v. domeniile prioritare și cu numărul de doctoranzi înregistrați în 2007 în acestea) numărul de absolvenți ai ciclului III de studii universitare, împreună cu numărul de absolvenți ai altor forme de pregătire pentru doctorat care coexistă cu acestea, a crescut cu 15 000 în raport cu anul 2007.

Pentru a atinge acest obiectiv este necesară conjugarea unor eforturi la nivel național, între care finanțarea ocupă un loc important.

Din analizele cuprinse în acest capitol al proiectului, rezultă câteva elemente care trebuie să conducă la soluții cât mai rapide și eficiente:

- numărul maxim de doctoranzi din universitățile de stat a atins un maxim (33 609) în anul 2005 după care a scăzut la 21 018 în anul 2008; această scădere a afectat toate domeniile de studii doctorale, cu o singură excepție (arhitectură) și este de natură să îngrijoreze întrucât sunt afectate puternic și domeniile tehnic și științe (v. Tab.4);
- în același timp, ponderea studenților la doctorat din totalul studenților de la învățământul superior de stat (pe cele trei cicluri de studii universitare) a scăzut de la 6,20% în 2004 la 5,00% în 2008; având în vedere că numărul total de studenți la primele două cicluri de studii universitare a crescut la învățământul superior de stat de la 547 014 în anul 2005 la 650 248 în anul 2008 iar învățământul superior particular cuprinde în cele două cicluri un număr aproximativ de cca. 300 000 de studenți, rezultă că dintr-un bazin de recrutare teoretic larg numărul de tineri interesați să urmeze

ciclul III de studii universitare este destul de mic; comparația cu situația din celelalte țări ale Uniunii Europene plasează România pe o poziție sub medie, către partea de jos a unui clasament întocmit cu date din 2004, dar care, prin prisma evoluției menționate mai sus, considerăm că rămâne relevant și în prezent; în acest clasament, procentul de deținători ai unei diplome de doctorat indică o situație nefavorabilă, care s-a perpetuat un număr însemnat de ani și pe care țara noastră o poate corecta numai în timp și cu eforturi deosebite;

5.2 Finanțarea studiilor doctorale

Finanțarea doctoratului a fost analizată prin prisma unor criterii diferite: organizarea doctoratului; finanțarea procesului didactic și de cercetare; susținerea (finanțarea) doctorandului (în prezent în universități: studentului de ciclu III), pe forme de suport financiar; cadrul legislativ. Astfel, putem concluziona următoarele:

Sinteza observațiilor privind starea sistemului de finanțare a doctoratului

- Formele actuale de finanțare, stabilite prin lege, cuprind mai mult sau mai puțin toate formele de organizare.

Fondurile alocate/atrase sunt insuficiente, iar sursa de finanțare este distribuită, fiind necesară utilizarea eficientă a acestora. Mai mult se impun măsuri de sprijinire a programelor doctorale și a doctoranzilor:

- pentru programele doctorale se impun măsuri de atragere de noi fonduri prin stimularea agenților economici în sprijinirea finanțării programelor doctorale (de exemplu, scoaterea la concurs a unei teme de cercetare finanțate etc.) și de întărire a parteneriatului între universități și comunitatea regională
- pentru doctoranzi se impun măsuri care să vizeze extinderea pentru doctoranzi a drepturilor acordate studenților cu sprijin financiar suplimentar de la buget (în special pentru cei cu frecvență) și acordarea de burse de cercetare, cu prioritate doctoranzilor cu frecvență
- Sursa principală a finanțării procesului didactic și de cercetare precum și cea pentru susținerea financiară a doctoranzilor este bugetul de stat. Din acest punct de vedere, se poate spune că din comparația cu situația din

țările dezvoltate ale Uniunii Europene se menține o subfinanțare cronică, atât prin procentul din PIB dedicat studiilor doctorale cât și, în cazul universităților, prin procentul redus din finanțarea de bază pe care îl reprezintă finanțarea studiilor doctorale. Acest procent redus nu poate fi însă pus pe seama coeficienților de echivalare și/sau de cost utilizați de CNFIS prin metodologia de finanțare ci rezultă din faptul că procentul din PIB alocat finanțării de bază oscilează anual în jurul valorii de 0,40%, precum și din numărul relativ mic de studenți la ciclul III de studii universitare. După cum s-a arătat, acest număr a scăzut în ultima perioadă.

- Un element important este reducerea surselor de finanțare, altele decât cele de la bugetul de stat. Reducerea activităților industriale, care s-a manifestat după 1990 și se amplifică în condițiile crizei actuale, este un element principal de care trebuie să se țină seama, din motive evidente: nu există comenzi reale pentru cercetare, din partea unor agenți economici care să fie dispuși să finanțeze cercetări ale căror rezultate să fie transferate rapid în tehnologii aducătoare de profit; întreprinderile mici și mijlocii nu au forța necesară și, cu rare excepții, nici cultura instituțională în acest sens; astfel, resursa bugetul de stat pare să rămână singura alternativă de finanțare dar, în condițiile limitărilor actuale și chiar în orice condiții această sursă nu poate acoperi necesitățile unei activități de cercetare care să producă pe scară largă rezultate științifice relevante și comparabile cu cele din țările în care economia nu numai că le poate susține dar le și cere;
- Considerațiile de mai sus afectează nu numai posibilitățile universităților sau ale institutelor de cercetare care formează doctoranzi dar și pe potențialii candidați; stimulentele (sporul salarial de 15%, și acesta în discuție) oferit de statul Român pentru deținătorii titlului de doctor care lucrează în specialitate în domeniul public, deși binevenit și marchează o atitudine pozitivă din partea societății pentru cei cărora se adresează, este totuși puțin atractiv pentru studenții din cele mai dificile domenii de doctorat (științe, inginerie, medicină etc.) întrucât carierele științifice în sistemul bugetar sau cele în învățământ nu mai sunt atractive;
- O resursă insuficient valorificată, la care România are acces de mai mulți

ani, sunt proiectele de cercetare comunitare (Programele Cadru Europene); acestea privesc domenii de cercetare avansate (de exemplu: nanotehnologii etc.) și nu pot fi accesate pe scară largă din motive diverse: lipsa contactelor internaționale pentru intrarea și participarea în rețele de cercetare, dotări insuficiente ale laboratoarelor, a căror modernizare trebuie să fie permanentă etc.

- Multe laboratoare din universitățile din România au depus eforturi pentru dotări cu echipamente de cercetare, în special în perioada 1996 – 2001 (proiectul cu Banca Mondială) și după 2005; totuși, din lipsa celorlalte componente ale finanțării, aceste nu sunt utilizate în măsură suficientă; programele de cercetare derulate de CNCSIS, de ANCS (sub diferitele denumiri) au avut și trebuie să aibă în continuare un rol important în susținerea financiară a studiilor doctorale, dar valorificarea rezultatelor cercetării, în lipsa unor mecanisme de transfer tehnologic și a comenziilor din partea economiei, este deficitară și se rezumă la publicații; aceste publicații, prin care vizibilitatea cercetării din România a început să crească, nu pot compensa însă aspectele negative semnalate, cu efect direct asupra finanțării;
- Numărul conducătorilor științifici activi este în continuă scădere; din acest punct de vedere considerăm că în universități trebuie recunoscut și păstrat rolul profesorilor consultanți; reglementările actuale din punctul de vedere al finanțării activității acestora pentru conducerea de doctorat sunt convenabile pentru universități;
- În ultima perioadă, prin câștigarea unor proiecte din fonduri structurale, s-a îndeplinit, cel puțin parțial, o condiție esențială, și anume faptul că finanțarea pentru candidații la studiile doctorale (doctoranzi) trebuie să fie stabilă, acoperind întreaga perioadă a programului de doctorat; totuși, anumite imperfecțiuni și necorelări legislative precum și o anumită lipsă de flexibilitate (de exemplu o durată de trei ani pentru finalizarea ciclului III – doctorat cu frecvență, indiferent de domeniul de doctorat, de durata cercetărilor experimentale etc.) au efecte nedorite atât asupra candidaților (deși quantumul actualei burse de doctorat este atractiv, cel puțin la începutul studiilor) cât și asupra conducătorilor științifici;
- există necorelații între reglementările privind doctoratul și celelalte

reglementări legislative conexe S-au semnalat o serie de neconcordanțe în reglementările actuale privind implicațiile financiare ale acordării bursei de doctorat din Fondul Social European, implicații ale statutului de doctorand și cele determinate de implicațiile financiare ale acestuia (în special cel legat de "vechimea în muncă")

- există confuzii la nivel de sistem, privind statutul actual al doctorandului, astfel este necesară o clarificare a statutului actual al doctorandului în România, pentru care sunt necesare **măsuri de armonizare a reglementărilor legislative în vigoare:**

- **tânăr cercetător**, care trebuie să beneficieze de drepturile și obligațiile acestuia Aceast statut este susținut și de recomandările Uniunii Europene, menționate în "Carta cercetătorului" și s-a "dorit" a fi susținut și prin HG 567/2005, art 21, "*calitate de doctorand, calitate asimilată celei de asistent de cercetare pe perioada programului de pregătire universitară avansată și de cercetător științific pe perioada programului de cercetare științifică*"
- **student** la ciclul III de studii universitare, care să beneficieze de drepturile și de obligațiile acestuia Acest statut este susținut de directivele Procesului Bologna și este menționat în legislația națională, conform reglementărilor legale în vigoare (Legea 288/2004, art 1 și art 19, aplicată începând cu anul universitar 2005/2006)

Direcții de acțiune și propuneri pentru asigurarea resursei umane – doctoranzi și conducători științifici

- ***Necesitatea stabilității susținerii financiare a doctoranzilor***

Finanțarea doctoranzilor trebuie să rămână suficient de atractivă pentru a încuraja opțiunea pentru studii doctorale a candidaților care prin calitățile lor întrunesc condițiile de acces, inclusiv a acelor care provin din grupuri cu venituri scăzute; finanțarea trebuie să fie totodată flexibilă pentru a răspunde nevoilor studenților pentru o perioadă de studiu mai lungă de timp, adecvată domeniului de doctorat și temei de cercetare abordate;

- ***Clarificarea statutului doctorandului și a legislației privind doctoratul***

Modificarea legislației astfel încât bursele doctorale să fie asimilate salariului și să includă toate drepturile salariale, cu înregistrarea vechimii în cartea de muncă constituie un element important pentru atragerea tinerilor absolvenți de masterat către studiile doctorale.

- **Mentținerea în țară a resursei umane formate prin doctorat**

Măsurile de sprijinire a revenirii în țară sau a păstrării în țară a tinerilor cercetători care au obținut doctorate, inclusiv în străinătate, în diferite forme (de ex. în co-tutelă) trebuie continuate. Una dintre problemele ridicate în cadrul discuțiilor din focus-grupurile implicate în proiect (v. Rapoartele pe domenii) a fost "cum păstrăm în mediul universitar un doctorand care după ce primește 18 milioane bursă trece la un salariu de 7 milioane („Doctoratul devine un paradis de scurtă durată”) ?". Una dintre căile de a răspunde acestei provocări este generalizarea sistemului de burse post-doctorale, care în România este în fază incipientă. În acest moment, doctoratul nu îmbunătățește șansele de găsire a unui loc de muncă mai bun în România, astfel încât, odată cu liberalizarea pieței muncii în Uniunea Europeană există tentația și chiar oferte concrete pentru tinerii doctori în științe de a se angaja în institute de cercetare din alte țări ale Uniunii;

- Creșterea numărului conducătorilor de doctorat, prin mai buna organizare și finanțare a școlilor doctorale; ciclul III de studii universitare trebuie să devină sustenabil și după încheierea finanțării din fonduri structurale Europene, astfel încât problema resurselor financiare este esențială;

Direcții de acțiune și propuneri pentru asigurarea susținerii financiare a ciclului III de studii universitare

- **Creșterea susținerii financiare de la buget și din surse de finanțare diversificate**

În condițiile economice actuale ale României, **finanțarea substanțială de la buget a studiilor doctorale trebuie să rămână una dintre componentele responsabilității publice pentru învățământul superior**; totodată, această formă de finanțare nu poate și nu trebuie să rămână singura care să conducă la îndeplinirea obiectivului asumat de România în momentul în care a devenit țară membră a Uniunii Europene;

- **Implicarea mediului socio-economic în susținerea doctoratului**

Considerăm că una dintre căile directe de creștere a finanțării pentru studiile doctorale este stimularea întreprinderilor să participe cu comenzi și susținerea financiară a cercetării cu posibilitatea de transfer în tehnologii; menționăm totodată că granița dintre cercetarea fundamentală și cea aplicativă (sau tehnologică) s-a redus foarte mult în lume, inclusiv din punctul de vedere al finanțării. În România foarte puține firme sunt dispuse să angajeze doctori în științe întrucât nu pot să asigure nivele de salarizare corespunzătoare dar nici nu au capacitatea de a le valorifica pregătirea superioară. Implicarea mediului economic poate constitui, așa cum se întâmplă în țările dezvoltate, baza pentru atragerea unui număr mai mare de doctoranzi din străinătate, care să rezolve efectiv teme de cercetare de interes economic pentru firme. Dezvoltarea cadrului legal care să permită parteneriate public-privat, bazate pe rezultatele cercetărilor din proiectele doctorale poate constitui o soluție viabilă de finanțare.

Bibliografie

European University Association, 2007, *Doctoral Programmes in Europe's universities: achievements and challenges, Report prepared for European Universities and Ministers of Higher Education*, Brussels, EUA Publication 2007

Dumitrache, Ioan et al., 2006, *Tertiary education and innovation systems analysis – Romania*, București, Editura Academiei Române

Jan Sadlak edited, 2004, *Doctoral studies of Qualification in Europe and the United States: status and prospects*, Bucharest, Editura UNESCO - CEPES

CNFIS, 2007, *Finanțarea învățământului superior în România*, Disponibil pe: http://www.cnfis.ro/index_d.html

CNFIS, 2008, *Analiza evoluției indicatorului de calitate IC6 privind nivelul performanțelor în cercetarea științifică din universități și influența acestuia în repartizarea alocațiilor bugetare destinate finanțării de bază*, Disponibil pe: http://www.cnfis.ro/index_d.html

Reglementări legislative (Legea Învățământului, Legea 288/2004)